

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

Dr. Cristian BĂHNĂREANU

**DETERMINĂRI ALE CRIZEI
ECONOMICO-FINANCIARE GLOBALE
ASUPRA SECURITĂȚII STATELOR MEMBRE
ALE ALIANȚEI NORD-ATLANTICE**

Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”
București, 2013

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BĂHNĂREANU, CRISTIAN**

**Determinări ale crizei economico-financiare globale asupra
securității statelor membre ale Alianței Nord-Atlantice** / dr. Cristian
Băhnăreanu. - București : Editura Universității Naționale de Apărare
„Carol I”, 2013

Bibliogr.
ISBN 978-606-660-086-6

327.51 NATO:355(100)

© Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt rezervate
Universității Naționale de Apărare „Carol I”

- *Lucrarea a fost discutată în ședința Consiliului Științific al CSSAS*
- *Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorului*

ISBN 978-606-660-087-3 (on-line)

CUPRINS

Argument	5
Capitolul 1	
Criza economico-financiară globală și efectele ei	7
1.1. Criza economico-financiară	7
1.2. Criza datoriilor publice	12
Capitolul 2	
Impactul crizei economico-financiare la nivelul resurselor NATO și ale statelor membre	21
2.1. Resursele Alianței Nord-Atlantice în contextul crizei	21
2.2. Resursele statelor membre NATO în contextul crizei	24
2.2.1. State NATO afectate major	26
2.2.2. State NATO afectate mediu	29
2.2.3. State NATO afectate minor	34
Capitolul 3	
Noile strategii și concepte la nivelul NATO	35
3.1. Conceptul Strategic din 2010	35
3.2. Noile concepte aliate – abordarea cuprinzătoare și apărarea inteligentă	43
Concluzii	53
Bibliografie	55
Anexe	57

The Global Economic and Financial Crisis' Impacts on the Security of NATO Member States

Summary

• Argument • The global economic and financial crisis and its effects * *Economic and financial crisis* * *The sovereign debt crisis* • The economic and financial crisis' impact on the resources of NATO and its Member States * *NATO's resources in the crisis context* * *NATO Member States' resources in the crisis context* • NATO's new strategies and concepts * *2010 Strategic Concept* * *New Allied concepts – Comprehensive Approach and Smart Defense* • Conclusions • Annexes • Bibliography

Abstract

NATO remains of more than 60 years the most important political-military alliance in the world and the main forum for transatlantic cooperation. It continues to reflect the collective defense capability values, interests and allied territory against any possible threat.

Effects of the recent economic and financial crisis and sovereign debt crisis are a major source of vulnerability and obviously insecurity at national and at NATO. Implications are felt in all areas of activity of the North Atlantic Alliance.

Professional armed forces, well equipped and able to cope with the range of increasingly large risks and threats in the security environment can not be achieved without adequate resources. Therefore, the need for structural transformation and operational NATO imposed identifying new ways to streamline the relationship between inputs and outputs, such as "Comprehensive Approach" and "Smart Defense".

ARGUMENT

NATO rămâne de peste 60 de ani cea mai importantă alianță politico-militară din lume și principalul forum de cooperare transatlantică. Ea continuă să reflecte capacitatea colectivă de apărare a valorilor, intereselor și teritoriilor aliate împotriva oricărui posibil amenințări.

Economia este „motorul” fără de care puterea națională, fie ea politică, socială sau militară, nu poate funcționa la parametrii normali. Interconținerea dintre componentele puterii naționale este evidentă, iar puterea militară nu poate exista fără puterea economică, fără o economie robustă, cu creșteri semnificative.

Efectele recente crize economico-financiare și actuala criză a datoriilor publice reprezintă o sursă importantă de vulnerabilitate și, evident, de insecuritate atât la nivel național, cât și la nivelul NATO. Implicațiile acestora se fac simțite în toate domeniile de activitate ale Alianței Nord-Atlantice. Pe măsură ce bugetele militare ale statelor membre sunt redimensionate, accesul la resurse și piețe este tot mai limitat, cererea de tehnică și echipamente militare scade, iar capacitatea industriei de apărare de a produce și dezvolta capacități de acțiune și reacție în caz de criză și conflict este tot mai redusă.

Conceptul Strategic al Alianței Nord-Atlantice adoptat în 2010 ghidează organizarea și activitatea organizației pentru următorii 10 ani în procesul de adaptare a acesteia la caracteristicile în schimbare ale mediului internațional de securitate. Forțe armate profesioniste, bine înzestrate și capabile să facă față gamei din ce în ce mai extinse de riscuri și amenințări din mediul de securitate, nu pot fi asigurate fără resurse corespunzătoare. Prin urmare, nevoia de transformare structurală și ope-

rațională a NATO a impus identificarea de noi modalități de eficientizare a raportului dintre resurse și rezultate, precum „abordarea cuprinzătoare” și „apărarea inteligentă”.

Decidenții guvernamentali și oficialii NATO vor trebui să planifice cu foarte mare grijă resursele statelor și cele aliate în funcție de prioritățile economico-sociale, militare și de altă natură, astfel încât să se poată asigura și menține un nivel satisfăcător de securitate pe plan intern și îndeplini angajamentele asumate în cadrul NATO.

CAPITOLUL 1

Criza economico-financiară globală și efectele ei

Componenta economică a puterii unui stat joacă un rol din ce în ce mai important în structurarea relațiilor sale și în poziționarea acestuia în sistemul internațional. Numai o economie robustă și competitivă poate constitui o parte activă în cadrul proceselor și circuitelor economice mondiale.

Până în urmă cu 6-7 ani, activitățile, procesele economice și fluxurile de capital au cunoscut o accelerare deosebită, fenomenul globalizării a proliferat, economiile naționale erau tot mai integrate și deschise spre economia mondială, piețele tot mai liberalizate etc. Toate acestea, dar și interdependențele puternice dintre state, au crescut vulnerabilitatea unor economii naționale, inclusiv ale unor state membre NATO, mult mai expuse unor perioade de criză financiară, economică sau combinată.

Amploarea și profunzimea crizei economico-financiare și mai apoi agravarea problemelor legate de nivelul datoriilor publice din zona euro au pus în evidență principalele slăbiciuni ale cadrului național de politică economică și a celui comunitar de guvernare economică, statele europene nedisponând de suficiente instrumente pentru a menține stabilitatea pe plan intern și a îndeplini angajamentele asumate în cadrul NATO.

1.1. Criza economico-financiară

Recenta criză economico-financiară, care a cuprins aproape întreg sistemul economic mondial, a fost generată inițial de pierderea încrederii investitorilor în valoarea ipotecilor securizate din SUA, ceea ce a dus la colapsul creditelor imobiliare americane de la începutul anului 2008. Efectul de contagiune și-a făcut imediată simțită prezența, criza extinzându-se rapid din sectorul imobiliar și ipotecar spre cel financiar-bancar și pe burse și, mai apoi, în toate sectoarele, paralizând, practic, toate activitățile și circui-

tele economice regionale și internaționale.

Deși colapsul pieței imobiliare din SUA este adesea considerat drept principala cauză a crizei, trebuie menționat faptul că sistemul financiar era deja vulnerabil datorită contractelor și operațiunilor financiare ajunse la un înalt grad de rafinament, complexitate și ușurință în manipulare.

Spre sfârșitul lunii septembrie 2008, dezordinea economică s-a extins și intensificat. Piețele financiare s-au „gripat” pe tot globul, odată ce împrumuturile interbancare s-au blocat și lichiditățile s-au redus considerabil. Constrația capitalurilor, pe de o parte, și a cererii, prețurilor și exporturilor, pe de altă parte, era tot mai apăsătoare. Economia globală începea să intre gradual într-o fază de recesiune, mai puțin cunoscută de lumea dezvoltată. În aprilie 2009, Fondul Monetar Internațional (FMI)¹ estima pierderile mondiale din creanțele originare din SUA, mai ales cele ipotecare, la 4.100 miliarde de dolari.

Previziunile Raportul ONU „Situția economică mondială și perspective pentru 2009”² care susținea inevitabilitatea scenariului conform căruia statele dezvoltate se vor confrunta cu contracții economice puternice în perioada imediat următoare, iar recuperarea este posibil să nu se materializeze prea curând, chiar dacă măsurile de salvare și pachetele financiare menite să redreseze și stimuleze economia vor avea succes, s-au adeverit în perioada următoare. Astfel, criza financiară americană s-a propagat rapid peste ocean și a lovit economia Europei, situație ce a fost favorizată și de dinamica relațiilor economice transatlantice și de o anumită interdependență financiară și comercială. De altfel, în anul 2008, statele europene s-au confruntat cu cea mai gravă criză financiară de la cel de-al Doilea Război Mondial în prezent, criză ce s-a transformat ra-

¹ International Monetary Fund (IMF), *Global Financial Stability Report*, April 2009, p. 27.

² United Nations (UN), *World Economic Situation and Prospects 2009*, New York, January 2009, p. vi.

pid în recesiune economică pe parcursul anului următor. Instituții financiare importante s-au prăbușit, bursele au colapsat, iar prețurile materiilor prime și diverselor mărfuri au devenit extrem de volatile, ceea ce a afectat deopotrivă statele europene bogate și mai puțin bogate. Măsurile agresive de politică monetară și infuziile de lichidități adoptate atât de americani³, cât și de țările europene dezvoltate sau de Uniunea Europeană⁴, nu au fost îndeajuns pentru a evita agravarea crizei.

Impactul crizei financiare asupra economiei europene reale a fost cât se poate de serios, rata de creștere a PIB-ului înregistrând la sfârșitul anului 2008 doar 0,55%, adică circa o șesime din cea atinsă în anul precedent⁵. Principalele economii ale Europei și membre de prim-rang ale NATO – Germania (rată de creștere de 0,80%), Marea Britanie (-0,97%), Franța (-0,08%) și Italia (-1,16%) – au fost printre primele afectate de criza financiară, majoritatea intrând în recesiune (vezi Anexa nr. 1).

Prin circuitele financiare și ale comerțului, slăbiciunile arătate de puterile economice europene s-au propagat treptat spre țările în dezvoltare și economiile în tranziție din UE. Cele 12 state europene ce au aderat la Alianța Nord-Atlantică începând cu anul 1999 – Albania, Bulgaria, Republica Cehă, Croația, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, România, Slovacia, Slovenia și Ungaria – au fost în general rezistente la efectele crizei financiare globale. Efectul de contagiune al crizei asupra economiilor respective a fost inițial destul de limitat, atât ca urmare a slăbiciunii sistemului financiar, cât și a gradului mai mic de integrare financiară cu economiile dezvoltate. Mai mult, creșterea economică, în majoritatea statelor din

³ US Government, *Emergency Economic Stabilization Act of 2008*, 3 October 2008 și US Government, *American Recovery and Reinvestment Act of 2009*, 17 February 2009.

⁴ European Commission (EC), *A European Economic Recovery Plan*, Brussels, 26 November 2008.

⁵ IMF, *World Economic Outlook Database*, April 2013.

această categorie, s-a bazat în principal pe întărirea monedelor naționale, sporirea consumului intern și a investițiilor străine.

Astfel, după o perioadă de acumulări economice puternice ale noilor state membre ale UE, în a doua jumătate a anului 2008, situația s-a schimbat radical, astfel încât indicatorii economici au înregistrat depreciere majore. Au scăzut semnificativ producția, exporturile și veniturile, s-a accentuat volatilitatea monetară ca urmare a ieșirilor de capital, s-au diminuat investițiile și sumele de bani trimise în țară de cetățenii plecați la muncă în străinătate, șomajul a atins cote ridicate, s-a diminuat consumul intern etc. În aceste condiții, rata medie de creștere a PIB-ului pentru cele 12 state s-a diminuat de la circa 6,89% în 2007 la 2,63% în 2008⁶.

Riscurile ca unele dintre noile state membre ale NATO și UE să fie afectate și mai mult de actuala criză erau cât se poate de reale. Dependența de capitalul economiilor europene dezvoltate aflate în dificultate a avut un impact major asupra stabilității financiare a statelor respective, unele apelând la asistența Fondului Monetar Internațional sau Băncii Mondiale. Pe termen scurt, principalele obiective critice pentru stoparea contracției și relansarea creșterii economice se refereau la reducerea cheltuielilor guvernamentale, introducerea de noi stimulente fiscale și îmbunătățirea funcționării sistemului financiar.

Deși anul 2009 a debutat cu o economie mondială aflată în cea mai dezastruoasă situație, comparabilă cu Marea Recesiune din anii '30, s-a sfârșit într-o notă pozitivă cu majoritatea economiilor puternice ale lumii în creștere. Astfel, pe măsură ce contagiunea și efectele crizei s-au extins și amplificat, dezechilibrele au continuat să se mențină, astfel încât multe țări au trebuit să facă față unei perioade de maximă amplitudine a crizei economice. Cronicizarea crizei a dus treptat la dereglarea indicatorilor macroeconomici, la prăbușirea unor instituții finan-

⁶ EC, Directorate-General for Economic and Financial Affairs, *Economic Forecast Spring 2009*, European Economy 3, 2009, p. 142.

ciare, la scăderi ale burselor, la prețuri extrem de volatile, la accentuarea măsurilor protecționiste etc. Băncile centrale au continuat să injecteze și să garanteze miliarde de dolari pentru susținerea sistemelor financiare și a activității economice și, chiar, să reducă dobânzile de politică monetară la minime istorice. Potrivit ONU⁷, salvarea sectorului financiar a costat guvernele din întreaga lume circa 20.000 miliarde de dolari (30% din PIB-ul mondial), în timp ce măsurile introduse în cadrul planurilor de relansare economică au atins 2.600 miliarde de dolari în perioada 2008-2010.

Pe parcursul anului 2010-2011, economia mondială s-a aflat în plin proces de tranziție de la un ciclu economic dominat de accentuarea fenomenului globalizării și de politicile macroeconomice de susținere a cererii agregate la un nou ciclu economic. Ajustarea ciclică s-a făcut pe fondul măsurilor de stimulare adoptate de autoritățile monetare și bugetare, ceea ce a redus la maxim marja de manevră a guvernelor lumii⁸. După o perioadă de puternică recesiune, extinsă și sincronizată la nivel global, un număr tot mai mare de țări au înregistrat creșteri ale PIB-ului, iar comerțul internațional și producția industrială globală reveniri notabile. Spre sfârșitul anului, economia mondială se afla încă într-o situație incertă, deși erau tot mai multe semne de normalizare.

În anul 2012, ritmul de recuperare a economiei mondiale a slăbit considerabil pe măsură ce cererea insuficientă, șomajul și criza datoriilor publice din Europa au dus la o nouă perioadă de recesiune în unele economii dezvoltate, precum și la diminuarea creșterii în majoritatea țărilor în dezvoltare și tranziție⁹.

⁷ UN, *World Economic Situation and Prospects 2010*, New York, January 2010, pp. xii-xiii.

⁸ Frunzeti, Teodor; Zodian, Vladimir (coord.), *Lumea 2011. Enciclopedie politică și militară (Studii strategice și de securitate)*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2011, p. 60.

⁹ UN, *World Economic Situation and Prospects 2012*, New York, January 2012, p. v.

În aceste condiții, întrebarea-cheie este dacă economia globală este lovită doar de un alt val de turbulențe a ceea ce se aștepta să fie un proces de recuperare lent și plin de dificultăți sau încetinirea actuală este o componentă mai de durată. Răspunsul depinde acțiunea proactivă a factorilor de decizie politică din Europa și SUA de a contracara provocările majore pe termen scurt la adresa economiilor lor.

Pe acest fundal, se poate spune că, după cinci ani de criză, economia mondială a reușit să se redreseze într-o anumită măsură. Toate datele arată că moneda unică pare să fi supraviețuit, SUA va reuși să iasă din criza privind consolidarea fiscală excesivă, iar veniturile piețelor și companiilor își revin. Însă dificultățile și riscurile nu au dispărut, iar pericolul unei nou colaps al economiei mondiale persistă în cazul unui șoc puternic. Ori, cum, va dura o perioadă destul de lungă de timp până când economiile naționale își vor reveni complet după criza ce perturbat întreg sistemul financiar și economic mondial.

1.2. Criza datoriilor publice

Criza datoriilor publice este un fenomen extrem de complex ce poate fi privit din mai multe puncte de vedere, dar ale cărui elemente de bază sunt în general aceleași și pot fi identificate atât la nivel național, cât și european.

Astfel, la nivelul statelor, ca urmare a introducerii monedei unice euro, capitaluri semnificative au fost direcționate dinspre țările dezvoltate spre cele care sunt acum în centrul crizei, precum Grecia, Irlanda, Portugalia, Spania și Cipru. Aceste capitaluri nu au finanțat însă procesul de reducere a decalajelor economice, ci creșterea artificială a prețurilor pe piața imobiliară (Irlanda și Spania) sau cheltuieli guvernamentale excesive (Grecia). Prin urmare, infuziile de capital nu s-au regăsit într-o creștere economică solidă, ci au mascat lipsa competitivității. Problemele structurale la nivel național au constituit un teren propice pentru declanșarea și agravarea crizei.

La nivel european, deficiențele procesului de unificare monetară au contribuit la apariția acestei crize. Mai precis, dezechilibrul în ceea ce privește responsabilitățile în domeniul politicii monetare și fiscale. Politica monetară a țărilor din zona euro este decisă de Consiliul Guvernatorilor al Băncii Centrale Europene, în timp ce politica fiscală (veniturile și cheltuielile guvernamentale) rămâne o responsabilitate a decidenților la nivel național. Acest dezechilibru stimulează țările membre ale uniunii monetare să se împrumute, dar costurile se răsfrâng asupra tuturor, de exemplu prin creșterea dobânzii pentru toate aceste țări.

În plus, multe state occidentale au profitat de pe urma dispariției cursului de schimb dintre monedele naționale odată cu integrarea în uniunea monetară. Astfel, emiterea de obligațiuni de stat sau corporative a cunoscut un trend ascendent din două motive: unul strâns legat de ratele de dobândă semnificativ mai mici, care nu mai înglobau riscul de curs de schimb și și aveau atașate credibilitatea monedei unice, și cel de-al doilea, care viza durata acestor obligațiuni. Statele puteau să-și rostogolească acum datoriile publice pe termene mai lungi, beneficiind de pe urma unor maturități mai ridicate¹⁰.

Pentru a reduce înclinația spre un deficit bugetar ridicat și a menține nivelul împrumuturilor în zona euro la un nivel rezonabil, oficialii UE au creat un set de reguli explicite în ceea ce privește împrumuturile (Pactul de Stabilitate și Creștere), destinat menținerii unui control strict asupra politicilor fiscale naționale. De asemenea, au încorporat principiul conform căruia nici o țară din zona euro nu este răspunzătoare pentru datoriile altui stat membru. În aceste condiții, responsabilitatea individuală în domeniul politicii fiscale a fost principiul de bază în uniunea monetară, în sensul că fiecare țară suportă consecințele propriei politici fiscale.

¹⁰ Mosora, Cosmin, *Democrația în deficit (bugetar)*, Centrul pentru Economie și Libertate, 2010, <http://www.ecol.ro/content/democratie-in-deficit-bugetar>.

Și actorii de pe piața financiară au impus anumite limite în ceea ce privește împrumuturile statelor din zona euro: dacă o țară membră devenea îndatorată excesiv, putea să se împrumute ulterior și doar cu dobânzi foarte mari. Măsura era menită să oblige țara respectivă să-și reducă datoriile la un nivel sustenabil.

Toate aceste reguli nu au fost în măsură să împiedice țările să acumuleze datorii tot mai mari (vezi Anexa nr. 2), având în vedere că investitorii de pe piețele financiare au ales să tolereze aceste probleme, iar decidenții au interpretat sau chiar au ignorat prevederile Pactului de Stabilitate și Creștere.

În 2008, odată cu izbucnirea crizei financiare globale, multe țări au fost obligate să salveze sistemele lor bancare și să sprijine activitatea economică. Aceasta a dus la creșterea dramatică a nivelului datoriilor publice, mai ales în țările cu poziții fiscale delicate.

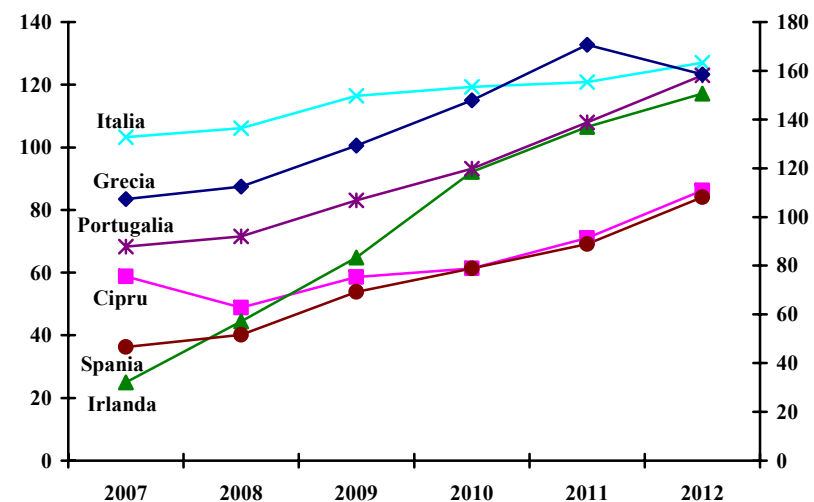

Figura nr. 1: Evoluția datoriilor publice ca procent din PIB¹¹

¹¹ IMF, *op. cit.*, April 2013.

În aceste condiții, investitorii și-au pierdut încrederea în țările afectate de criză, devenind conștienți de problemele din unele țări – nivelul ridicat al datoriilor publice, lipsa de competitivitate sau riscul de contagiune –, și au început să-și repatrieze fondurile și să-și reevalueze de nivelul de expunere pe piețele internaționale¹². Fluxurile de capital care anterior au acoperit aceste probleme au dispărut sau s-au diminuat considerabil, ceea ce a dus la creșterea costurilor de finanțare a datoriei publice.

Criza datoriilor publice din cele cinci țări amintite mai sus și chiar Italia și reformele legislative adoptate sau în curs de adoptare la nivelul UE au impus în aproape toate statele membre măsuri dure de reducere a deficitelor și dezechilibrelor economice. Pentru a proteja stabilitatea financiară în uniunea monetară, au fost acordate pachete de asistență financiară, inițial pentru Grecia și, mai apoi, pentru Irlanda, Portugalia, sistemul bancar din Spania și Cipru. Mai mult, băncile centrale au adoptat o serie de măsuri mai puțin convenționale pentru a stabiliza situația.

„Regula de aur” a Uniunii Europene ce obligă la un buget echilibrat sau în excedent a fost transpusă în practică în multe state membre prin măsuri de austeritate ce au fost resimțite cel mai acut de populație, precum: diminuarea salariului minim; înghețarea salariilor și reducerea sporurilor salariale; scăderea pensiilor și creșterea vârstei de pensionare; micșorarea plăților compensatorii; reducerea zilelor de vacanță; relaxarea restricțiilor privind disponibilizările și concedierea; scăderea duratei și ajutorului de șomaj; contractele colective de muncă nu se mai aplică la nivelul întregii economii; preferință pentru acorduri la nivel de companie, nu de sector; reducerea prestațiilor sociale; extinderea locurilor de muncă „part-time” și a muncii temporare.

¹² Lane, Philip R., *The European Sovereign Debt Crisis*, Journal of Economic Perspectives, Vol. 26, No. 3, Summer 2012, p. 55.

Începând cu anul 1993, datoria publică a Greciei a rămas permanent la peste 100% din PIB¹³, guvernele elene rulând deficite tot mai mari pentru finanțarea locurilor de muncă în sectorul public, pensiilor și altor prestații sociale. La sfârșitul trimestrului al doilea din 2012, datoria publică atingea circa 150,3% din PIB¹⁴, iar rata șomajului peste 25%¹⁵. În aceste condiții, Grecia a primit în luna februarie a anului 2012 un al doilea pachet de asistență financiară din partea UE și FMI în valoare de 130 miliarde de euro. Condițiile pe care trebuie să îndeplinească guvernul elen vizează liberalizarea sectoarelor economice protejate și acceptarea de către creditorii privați a scăderii cu 53,5% a valorii nominale a titlurilor deținute (în valoare de circa 200 miliarde de euro). Această nouă ștergere a datoriilor Greciei este menită să reducă deficitul datoriei publice la circa 120% din PIB până în 2020.

De asemenea, guvernul de la Atena trebuie să pună în practică și alte măsuri, precum: reducerea cheltuielilor guvernamentale cu 200 milioane de euro; scăderea pensiilor suplimentare cu 10-20%; tăierea alocațiilor pentru familiile cu venituri mai mari de 45.000 de euro pe an; reducerea investițiilor publice cu circa 400 milioane de euro; instituirea unei reguli de 1 angajat la 10 plecați în sectorul de stat; reducerea cu 10% a salariilor administrației locale; scăderea salariului minim cu 22%; eliminarea scutirilor de impozite pentru anumite categorii; creșterea taxelor pe bunurile de lux și proprietăți; realizarea privatizării integrale sau parțiale a mai multor societăți, care să totalizeze 10 miliarde de euro; reducerea cheltuielilor în domeniul sănătății cu peste 1 miliard de euro; scăderea bugetului apărării cu 300 milioane de euro; creșterea vârstei de pensionare de la 61 la 65 de ani; desființarea a 150.000 de locuri de

¹³ IMF, *op. cit.*, April 2013.

¹⁴ Eurostat, *Euro area government debt up to 90.0% of GDP*, Eurostat newsrelease, no. 150, 24 October 2012, p. 4.

¹⁵ Eurostat, *Unemployment statistics*, September 2012.

muncă din sectorul public prin înghețarea angajărilor și eliminarea contractelor temporare; reducerea cu 15% a salariilor din sectorul public.

Populația și economia *Irlandei* a trebuit să facă față unor măsuri dure de reducere a deficitului bugetar (datoria publică atinge la jumătatea lui 2012 aproximativ 111,5% din PIB¹⁶). Administrația de la Dublin a pus în aplicare un plan de echilibrare a bugetului prin: raționalizarea cheltuielilor cu 10 miliarde de euro; obținerea a circa 5 miliarde de euro din creșterea impozitelor; reducerea salariului minim cu 1 euro; economisirea a 2,8 miliarde de euro în domeniul cheltuielilor sociale până în 2014, printr-o combinație de măsuri de control îmbunătățite și reforme structurale; reducerea treptată a numărului de bugetari până la nivelul din 2005; reformarea sistemului de pensii pentru noii intrați în sistemul public și reducerea cu 10% a salariilor; creșterea prețului carbonului de la 15 la 30 de euro pe tonă, ceea ce va aduce venituri de circa 330 milioane de euro; reformarea sistemului de asistență socială pentru încurajarea ocupării forței de muncă; menținerea ratei de impozitare cu 12,5% a corporațiilor.

Portugalia înregistra, în trimestrul al doilea din 2012, o datorie publică de circa 117,5% din PIB¹⁷. Principalele măsuri ce trebuie implementate de guvernul portughez ca urmare a acordului de împrumut de 78 miliarde de euro încheiat cu FMI, Banca Centrală Europeană și UE în mai 2011, vizează: suspendarea timp de 2 ani a bonusurilor de Crăciun pentru funcționarii publici și pensionari; finalizarea procesului de privatizare a holding-urilor „Energias de Portugal” și „Redes Energeticas Nacionais”, precum și reducerea participării statului în „Portugal Telecom” și „Energias de Portugal”; reducerea cu 5% a salariilor personalului de conducere din sectorul public și a politicienilor; creșterea TVA-ului cu un procent; majorarea im-

¹⁶ Eurostat, *op. cit.*, 24 October 2012, p. 4.

¹⁷ Idem.

pozitului pe profit; creșterea impozitului pe venit, inclusiv a cotei de impozitare (la 45%) pentru persoanele care au venituri mai mari de 150.000 de euro pe an; reevaluarea programelor de asistență socială; majorarea cu 3% a impozitului pe profit pentru companiile care realizează profituri de peste 1,5 milioane de euro și câte 2% pentru fiecare 10 milioane de euro profit în plus.

Pe de altă parte, *Spania* are o datorie publică mult mai mică (76% din PIB¹⁸), dar se confruntă cu rate record ale șomajului (de peste 25%¹⁹). În vederea atingerii unui deficit de 5,3% în 2012 și 3% în 2013, guvernul spaniol a adoptat o serie de măsuri de austeritate, precum: reducerea cu 20% a finanțării partidelor politice din fonduri publice; înghețarea în 2012 a angajărilor în sectorul public; înghețarea salariilor din sectorul public și a salariului minim; raționalizarea cheltuielilor cu 8,9 miliarde de euro; obținerea a 6 miliarde de euro din creșterea impozitului pe venit, majorarea ratei de impozitare a imobiliarilor și eliminarea subvențiilor la petrol; buget echilibrat pentru administrațiile publice; guvernele regionale sunt obligate să atingă ținta de 1,3% deficit; noi măsuri de combatere a evaziunii fiscale care să aducă circa 8 miliarde de euro la buget, inclusiv prin limitarea plăților în numerar la 2.500 de euro și obligația contribuabililor de a declara activele deținute în străinătate; scăderea cu 10 miliarde de euro a cheltuielilor publice în domeniile sănătății și educației; reducerea beneficiilor de asistență medicală pentru salariații și pensionarii cu venituri mari; creșterea taxelor universitare.

La jumătatea anului 2012, datele Eurostat privind *Ciprul* indicau o datorie publică de peste 83,3% din PIB²⁰, o valoare acceptabilă în condițiile recesiunii economice din 2009. Cu toate acestea, criza financiară cipriotă a fost facilitată de gradul mare de expunere pe titlurile de stat grecești și o structură a

¹⁸ Idem.

¹⁹ Eurostat, *op. cit.*, September 2012.

²⁰ Eurostat, *op. cit.*, 24 October 2012, p. 4.

economiei în care activele din sistemul bancar au o pondere semnificativă, de circa opt ori mai mari decât PIB-ul. Prin urmare, sistemul bancar cipriot a fost puternic afectat de criza datoriei publice din Grecia și restructurarea „voluntară” a acesteia cu peste 100 de miliarde de euro. Autoritățile cipriote au solicitat prima dată un ajutor european în iunie 2012, când cele mai importante două bănci ale țării au cerut să fie salvate, în urma pierderii a 4,5 miliarde de dolari, pe fondul crizei. Sistemul bancar al Ciprului a fost salvat cu ajutorul unui program de 10 miliarde de euro încheiat cu FMI, Comisia Europeană și Banca Centrală Europeană, care presupune: desființarea Băncii Laiki (a doua mare bancă din țară), transferarea activelor viabile și a depozitelor mai mici de 100.000 de euro la Banca Ciprului (cea mai mare bancă cipriotă), suprataxarea depozitelor de peste 100.000 de euro și restricționarea tranzacțiilor financiare.

Și alte state europene care înregistrează datorii publice raportate la PIB mult mai mici, ca de exemplu Estonia – 7,3%, Bulgaria – 16,5% și România – 35,6%²¹, au luat măsuri preventive de limitare a datoriilor și de încadrare într-un deficit bugetar de 3% din PIB ce au înglobat: tăieri de pensii și salarii; creșteri ale vârstei de pensionare; reducerea cheltuielilor publice; creșterea unor taxe și impozite; tăierea unor subvenții guvernamentale etc.

Criza economico-financiară din ultimii ani, coroborată cu criza datoriilor publice din zona euro, este primul test real al stabilității, al solidarității și responsabilității Uniunii Europene. În consens cu declarația secretarului general al NATO, Anders Fogh Rasmussen („țările europene ar trebui să încerce o și mai mare integrare pentru a rezolva criza datoriilor suverane”²²),

²¹ Idem.

²² Critchlaw, Andrew; Curran, Enda, *NATO Says EU Crisis poses Little Security Risk*, în „The Wall Streer Journal”, 14 June 2012, <http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052702303410404577467313691169208>.

procesul de integrare a fost accelerat într-un efort colectiv de a coagula voința politică, precum și mijloacele și banii, pentru a ieși împreună din această criză. Astfel, la nivelul UE au fost adoptate o serie de inițiative legislative care vin să întărească stabilitatea financiară și cadrul comunitar de guvernare economică în vederea atingerii obiectivului final: *construcția unei veritabile Uniuni economice și monetare*.

CAPITOLUL 2

Impactul crizei economico-financiare la nivelul resurselor NATO și ale statelor membre

Ca aproape în orice domeniu, fondurile financiare reprezintă „motorul” fără care Armata nu poate exista și funcționa. Formarea, echiparea și remunerarea militarilor, înzestrarea forțelor cu capacități moderne, asigurarea materialelor și logisticii necesare, participarea la misiuni internaționale și așa mai departe necesită resurse financiare considerabile.

Conform unui raport din 2009 către Adunarea Parlamentară a NATO²³, multe dintre statele aliate din Europa Centrală și de Est considerau că este necesar să reducă atât bugetele de apărare, cât și personalul militar, și să intensifice eforturile în direcția dezvoltării capacităților de nișă cu scopul de a eficientiza, din punct de vedere financiar, cheltuielile militare. Analiza de mai jos arată că tendința de scădere a bugetelor de apărare a majorității statelor membre NATO din Europa se manifesta de dinaintea declanșării crizei economico-financiare globale.

2.1. Resursele Alianței Nord-Atlantice în contextul crizei

Dacă analizăm PIB-ul agregat al statelor membre NATO în ultimii 10 ani, observăm că acesta a urmat aproape întocmai tendința de evoluție a PIB-ului mondial, cu creșteri constante până la momentul de criză puternică/recesiune din anul 2009 și ulterior reluarea unui nivel mai scăzut de creștere. În 2012, problemele din zona euro și criza datoriilor publice din Europa a dus la o stagnare a PIB-ului agregat al Alianței Nord-Atlantice.

²³ Bayley, Hugh, *The Global Financial Crisis and its Impact on Defence Budgets*, NATO PA - 178 ESC 09 E rev 1, November 2009, <http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=1928>.

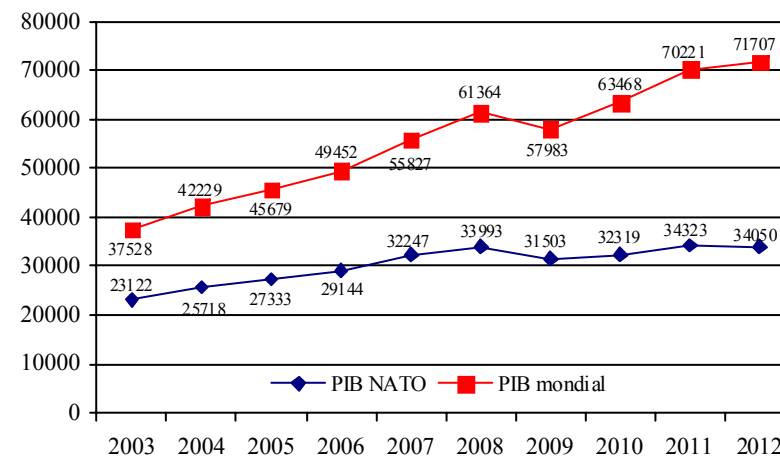

Figura nr. 2: Evoluția PIB-ului agregat al statelor membre NATO și a PIB-ului mondial în ultimii 10 ani (mld. dolari)²⁴

În ultimul deceniu, majoritatea statelor membre ale Alianței și-au diminuat cheltuielile de apărare ceea ce are potențialul de a afecta capacitățile militare critice ale NATO, în special cele ale Alianților europeni. Anularea, amânarea și întârzierea unor programe majore în domeniul modernizării echipamentelor și tehnicii militare au afectat deja capacitățile de apărare maritimă, război anti-submarin și vânătoare de mine²⁵.

Ca rezultat, este de așteptat ca decalajul dintre SUA și celelalte state membre să se adâncească și mai mult. De exemplu, contribuția americană la bugetul agregat al Alianței Nord-Atlantice a continuat să crească în ultimii ani, ajungând la circa 72% în 2012, în timp ce contribuția europeană s-a diminuat constant.

²⁴ IMF, *op. cit.*, April 2013.

²⁵ Flanagan, Stephen J., *A Diminishing Transatlantic Partnership?*, Center for Strategic and International Studies Report, May 2011 apud Dyrby Paulsen, John, *Budget Constraints: A Challenge to Alliance Cohesion?*, Draft Report, NATO Parliamentary Assembly, Sub-Committee on Transatlantic Relations, May 2012, p. 3.

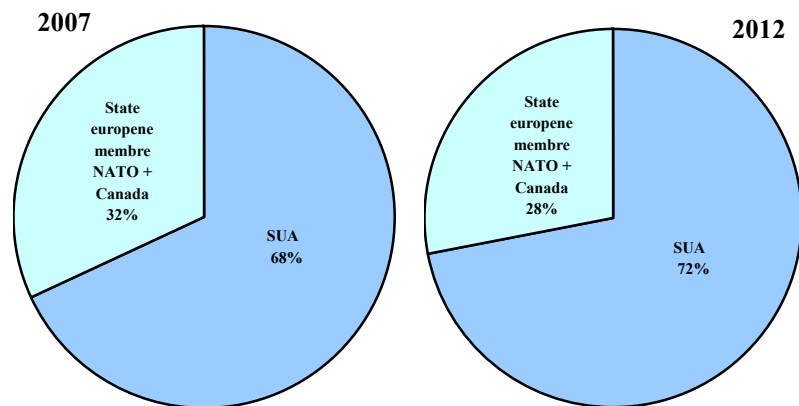

Figura nr. 3: Evoluția contribuției la cheltuielile de apărare ale NATO²⁶

În ceea ce privește modernizarea capacităților, în 2012 doar cinci dintre Alianți au cheltuit mai mult de 20% din bugetul de apărare pe echipamente majore și doar nouă peste 10%, ceea ce înseamnă creșterea încrederii din punct de vedere militar în SUA și sporirea disparităților de capacitate între statele europene membre NATO. Prin urmare, posibilitatea Europei de a conduce o operație majoră fără sprijin american este tot mai redusă.

Statele aliate vor trebui să reziste tentației de a reduce și mai mult investițiile în capacități, având în vedere că, după 2014, NATO își va încheia misiunea în Afganistan și nu va mai avea nici o operație majoră în desfășurare.

Valoarea fondurilor alocate apărării în statele membre ale Alianței a depins în cele mai multe cazuri de PIB-ul realizat, mai precis de mărimea bugetului de stat, puternic afectat de recenta criză economico-financiară. Deși statele membre NATO s-au angajat adeseori să aloce cheltuielilor pentru apărare cel puțin 2% din PIB, doar patru – SUA, Marea Britanie,

²⁶ NATO Public Diplomacy Division, *The Secretary General's Annual Report 2012*, Brussels, 2013, p. 10.

Grecia și Estonia – dintre cele 27 de state aliate au îndeplinit această cerință în 2012²⁷. Ca urmare, bugetele de apărare ale statelor europene din NATO au scăzut la 1,6% din PIB, cu mult sub nivelul de 4% al SUA²⁸.

Unii analiști pledează pentru reducerea acestui prag la 1,5% din PIB²⁹, obiectiv realizabil pentru majoritatea statelor membre ale Alianței, ceea ce ar stopa tendința de scădere a bugetelor militare. În opinia noastră, ideal ar fi ca valoarea cheltuielilor pentru apărare să fie decuplată de evoluția PIB-ului.

2.2. Resursele statelor membre NATO în contextul crizei

Odată cu instalarea crizei economico-financiare globale, majoritatea statelor membre NATO au redus cu miliarde de dolari bugetele de apărare și, implicit, investițiile în capacități critice specifice. De asemenea, au scăzut fondurile alocate echipamentelor și activităților de cercetare-dezvoltare. Această tendință poate fi observată, mai ales, în țările Europei Centrale și de Vest, precum și în SUA care recent au adoptat unele măsuri de diminuare a deficitului bugetar. Prin urmare, situația economică dificilă pe plan internațional și mai ales la nivelul UE a avut efecte negative asupra resurselor financiare, umane și materiale ale armatelor aliate.

În continuare, vom analiza statele NATO din punct de vedere al evoluției a cinci indicatori, pe baza datelor oferite de Divizia de Diplomatie Publică a NATO pentru indicatorii *Buget militar (mld. dolari)*, *Buget militar (% din PIB)*, *Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din bugetul militar)* și *Personal militar (mii persoane)*³⁰ și de Institutul Internațional

²⁷ Idem, p. 11.

²⁸ Pontiroli Gobbi, Francesco, *NATO in the aftermath of the financial crisis*, Library Briefing, 3 April 2013, p. 2.

²⁹ Hoekstra, Quint, *Implications of Broken Promises on NATO's 2% Rule*, in „Atlantic Voices”, Volume 3, Issues 2, February 2013, p. 6.

³⁰ NATO Public Diplomacy Division, *Financial and Economic Data Relating to NATO Defence*, Press Release, 13 April 2012.

pentru Studii Strategice pentru indicatorul *Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)*³¹. În contextul recente crize economico-financiare, vom considera un stat membru al Alianței Nord-Atlantice ca fiind:

- *stat afectat major* – dacă se încadrează în una din următoarele categorii: 5 indicatori ↓; 4 indicatori ↓ și 1 indicator ↔ sau ↑; 3 indicatori ↓ și 2 indicatori ↔; 3 indicatori ↓, 1 indicator ↔ și 1 indicator ↑; 2 indicatori ↓ și 3 indicatori ↔; 2 indicatori ↓, 2 indicatori ↔ și 1 indicator ↑;

- *stat afectat mediu* – dacă se încadrează în una din următoarele categorii: 3 indicatori ↓ și 2 indicatori ↑; 3 indicatori ↑ și 2 indicatori ↓; 2 indicatori ↓, 1 indicator ↔ și 2 indicatori ↑; 1 indicator ↓, 3 indicatori ↔ și 1 indicator ↑; 1 indicator ↓ sau ↑ și 4 indicatori ↔; 5 indicatori ↔;

- *stat afectat minor* – dacă se încadrează în una din următoarele categorii: 5 indicatori ↑; 4 indicatori ↑ și 1 indicator ↔ sau ↓; 3 indicatori ↑ și 2 indicatori ↔; 3 indicatori ↑, 1 indicator ↔ și 1 indicator ↓; 2 indicatori ↑ și 3 indicatori ↔; 2 indicatori ↑, 2 indicatori ↔ și 1 indicator ↓³².

De asemenea, vom inventaria principalele documente strategice din domeniul securității și apărării ale fiecărui stat membru al NATO și stadiul adaptării acestora la Conceptul Strategic din 2010 al Alianței și la realitățile crizei economico-financiare.

Considerăm anul 2007 ca moment de referință, deoarece atunci s-au înregistrat primele semne ale crizei economico-financiare. În analiza noastră, vom face abstracție de Islanda, deoarece statul respectiv nu dispune de forțe armate.

³¹ International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance*, 2008-2012 editions, Abington: Routledge, UK.

³² ↓ – valoarea indicatorului are tendință de scădere, ↑ – valoarea indicatorului are tendință de creștere, ↔ – valoarea indicatorului stagnează.

2.2.1. State NATO afectate major

Bulgaria

Indicatori \ Ani	2007	2008	2009	2010	2011	Trend
Buget militar (mld. dolari)	0,99	1,16	0,91	0,83	0,76	↓
Buget militar (% din PIB)	2,4	2,2	1,9	1,7	1,4	↓
Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)	24,0	21,4	14,2	15,4	6,3	↓
Personal militar (mii persoane)	37	29	32	30	29	↓
Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)	719 (447)	795 (511)	636 (509)	645 (521)	732 (609)	↑

Notă: Bm – Buget militar.

Stadiul revizuirii principalelor documente strategice în domeniul securității și apărării: Strategia de Securitate Națională (2011); Carta Albă privind Apărarea și Forțele Armate (2010); Strategia Militară (2002); Doctrina Militară (2002).

Republica Cehă

Indicatori \ Ani	2007	2008	2009	2010	2011	Trend
Buget militar (mld. dolari)	2,53	3,09	3,13	2,66	2,45	↓
Buget militar (% din PIB)	1,4	1,4	1,6	1,3	1,1	↓
Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)	10,1	12,9	22,4	12,4	13,2	↑
Personal militar (mii persoane)	25	24	24	24	23	↓
Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)	1.089 (935)	861 (825)	978 (873)	581 (571)	814 (801)	↓

Stadiul revizuirii principalelor documente strategice în domeniul securității și apărării: Strategia de Apărare (2012); Strategia de Securitate (2011); Carta Albă a Apărării (2011); Viziunea pe Termen Lung a Ministerului Apărării (2008); Strategia militară (2008).

Franța

Indicatori \ Ani	2007	2008	2009	2010	2011	Trend
Buget militar (mld. dolari)	61,80	66,45	54,44	51,97	53,44	↓
Buget militar (% din PIB)	2,4	2,3	2,1	2,0	1,9	↓
Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)	21,4	21,0	27,0	30,2	28,2	↑
Personal militar (mii persoane)	354	347	239	234	227	↓
Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)	28.467 (3.135)	26.758 (4.990)	21.570 (4.549)	20.025 (4.493)	19.681 (4.235)	↓

Stadiul revizuirii principalelor documente strategice în domeniul securității și apărării: Carta Albă a Apărării și Securității Naționale (2013); Legea Planificării Militare 2014-2019 (2013).

Grecia

Indicatori	Ani	2007	2008	2009	2010	2011	Trend
Buget militar (mld. dolari)		8,21	10,10	10,16	7,91	6,43	↓
Buget militar (% din PIB)		2,7	3,0	3,2	2,6	2,1	↓
Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)		10,5	16,4	27,8	18,3	6,9	↓
Personal militar (mii persoane)		134	134	135	128	124	↓
Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)		2.315 (879)	2.299 (881)	1.986 (733)	2.065 (791)	1.397 (360)	↓

Stadiul revizuirii principalelor documente strategice în domeniul securității și apărării: Strategia Națională (2011); Politica Națională de Apărare (2011); Strategia Militară Națională (2011).

Lituania

Indicatori	Ani	2007	2008	2009	2010	2011	Trend
Buget militar (mld. dolari)		0,45	0,53	0,40	0,33	0,35	↓
Buget militar (% din PIB)		1,2	1,1	1,1	0,9	0,8	↓
Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)		18,7	16,3	16,2	10,0	10,1	↓
Personal militar (mii persoane)		9	9	8	8	9	↔
Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)		238 (229)	245 (238)	292 (290)	223 (222)	239 (238)	↑

Stadiul revizuirii principalelor documente strategice în domeniul securității și apărării: Strategia de Securitate Națională (2012); Strategia Militară (2012); Orientările Ministerului Apărării Naționale pentru perioada 2012-2017 (2012); Programul de Dezvoltare a Sistemului Național de Apărare (2006).

Olanda

Indicatori	Ani	2007	2008	2009	2010	2011	Trend
Buget militar (mld. dolari)		11,48	12,43	12,13	11,22	11,34	↓
Buget militar (% din PIB)		1,5	1,4	1,5	1,4	1,3	↓
Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)		19,1	17,2	17,6	15,7	13,6	↓
Personal militar (mii persoane)		48	47	48	48	48	↔
Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)		2.183 (1.532)	2.317 (1.786)	2.606 (2.175)	505 (395)	292 (197)	↓

Stadiul revizuirii principalelor documente strategice în domeniul securității și apărării: Strategia de Securitate Internațională: O Olandă Sigură într-o Lume Sigură (2013); Strategia de Securitate Națională (2007); Doctrina de Apărare (2005).

Polonia

Indicatori	Ani	2007	2008	2009	2010	2011	Trend
Buget militar (mld. dolari)		7,83	8,17	7,48	8,50	8,91	↑
Buget militar (% din PIB)		1,8	1,5	1,7	1,8	1,7	↓
Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)		18,6	13,9	15,9	18,1	16,1	↓
Personal militar (mii persoane)		150	130	99	100	100	↓
Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)		3.555 (1.249)	2.879 (1.411)	3.449 (2.139)	2.776 (2.572)	2.958 (2.892)	↓

Stadiul revizuirii principalelor documente strategice în domeniul securității și apărării: Carta Albă a Securității Naționale (2013); Strategia de Dezvoltare a Sistemului Național de Securitate 2022 (2013); Strategia de Apărare (2009); Strategia de Securitate Națională (2007).

România

Indicatori	Ani	2007	2008	2009	2010	2011	Trend
Buget militar (mld. dolari)		2,61	3,00	2,23	2,09	2,38	↓
Buget militar (% din PIB)		1,5	1,5	1,4	1,3	1,3	↓
Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)		13,3	16,7	8,7	8,8	7,5	↓
Personal militar (mii persoane)		75	68	67	67	66	↓
Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)		1.503 (692)	1.549 (877)	1.288 (1.138)	1.907 (1.790)	2.102 (2.007)	↑

Stadiul revizuirii principalelor documente strategice în domeniul securității și apărării: Carta Albă a Apărării (2013); Strategia Națională de Apărare (2010); Strategia Națională de Apărare a Țării (2008); Strategia de Securitate Națională (2007); Strategia de Transformare a Armatei României (2007); Strategia Militară (2000).

Spania

Indicatori	Ani	2007	2008	2009	2010	2011	Trend
Buget militar (mld. dolari)		16,72	18,69	16,94	14,74	13,98	↓
Buget militar (% din PIB)		1,2	1,2	1,2	1,1	0,9	↓
Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)		20,8	21,4	17,4	12,1	6,7	↓
Personal militar (mii persoane)		127	127	132	131	127	↔
Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)		2.762 (1.369)	3.026 (1.400)	2.378 (1.000)	2.660 (1.540)	2.662 (1.526)	↓

Stadiul revizuirii principalelor documente strategice în domeniul securității și apărării: Strategia de Securitate Națională: Împărtășirea unui Proiect Comun (2013); Directiva Apărării Naționale (2012); Carta Albă a Apărării (2000).

Ungaria

Indicatori	Ani	2007	2008	2009	2010	2011	Trend
Buget militar (mld. dolari)		1,78	1,90	1,48	1,35	1,38	↓
Buget militar (% din PIB)		1,3	1,2	1,2	1,1	1,0	↓
Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)		12,1	14,8	12,7	12,1	13,1	↑
Personal militar (mii persoane)		20	19	19	20	19	↓
Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)		1.010 (709)	867 (567)	908 (607)	1.064 (752)	975 (663)	↓

Stadiul revizuirii principalelor documente strategice în domeniul securității și apărării: Actul CXIII privind Apărarea Națională (2011); Strategia de Securitate Națională (2012); Strategia Militară Națională (2012).

2.2.2. State NATO afectate mediu

Albania

Indicatori	Ani	2007	2008	2009	2010	2011	Trend
Buget militar (mld. dolari)		-	-	0,18	0,19	0,20	↑
Buget militar (% din PIB)		-	-	1,5	1,6	1,5	↔
Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)		-	-	11,3	15,7	13,4	↑
Personal militar (mii persoane)		-	-	10,7	11	10	↓
Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)		338	459	326 (250)	266 (253)	301 (290)	↓

Stadiul revizuirii principalelor documente strategice în domeniul securității și apărării: Directiva Apărării (2013); Strategia Militară (2005); Strategia de Securitate Națională (2004).

Belgia

Indicatori	Ani	2007	2008	2009	2010	2011	Trend
Buget militar (mld. dolari)		5,16	6,30	5,62	5,25	5,54	↑
Buget militar (% din PIB)		1,1	1,2	1,2	1,1	1,1	↔
Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)		4,8	8,1	8,2	6,8	6,4	↑
Personal militar (mii persoane)		39	37	36	34	32	↓
Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)		1.279 (788)	1.269 (692)	1.019 (749)	693 (491)	720 (577)	↓

Stadiul revizuirii principalelor documente strategice în domeniul securității și apărării: Declarația de Politică Generală 2013-2018 (2012); Planul privind Finalizarea Transformării (2009); Notă de Orientare Politică (2008); Planul Strategic pentru Modernizarea Armatei Belgiene 2000-2015 (2000).

Croația

Indicatori	Ani	2007	2008	2009	2010	2011	Trend
Buget militar (mld. dolari)		-	-	1,01	0,92	0,97	↓
Buget militar (% din PIB)		-	-	1,6	1,5	1,5	↓
Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)		-	-	10,2	8,1	12,2	↑
Personal militar (mii persoane)		-	-	16,2	16	16	↓
Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)		245	434	460 (310)	449 (320)	462 (337)	↑

Stadiul revizuirii principalelor documente strategice în domeniul securității și apărării: Revizuirea Strategică a Apărării (2013); Planul de Dezvoltare pe Termen Lung a Forțelor Armate Croate – 2006-2015 (2006); Strategia de Securitate Națională (2002).

Danemarca

Indicatori	Ani	2007	2008	2009	2010	2011	Trend
Buget militar (mld. dolari)		4,18	4,79	4,34	4,50	4,52	↑
Buget militar (% din PIB)		1,3	1,4	1,4	1,5	1,4	↑
Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)		15,7	18,8	9,9	14,1	9,7	↓
Personal militar (mii persoane)		21	18	19	19	18	↓
Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)		1.409 (838)	1.173 (1.077)	1.001 (942)	1.103 (908)	984 (786)	↓

Stadiul revizuirii principalelor documente strategice în domeniul securității și apărării: Acordul privind Apărarea 2013-2017 (2012); Actul privind Apărarea (2001).

Estonia

Indicatori	Ani	2007	2008	2009	2010	2011	Trend
Buget militar (mld. dolari)		0,37	0,43	0,35	0,33	0,39	↑
Buget militar (% din PIB)		1,7	1,8	1,8	1,8	1,7	↔
Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)		23,7	10,1	17,9	11,9	10,1	↓
Personal militar (mii persoane)		4	5	5	5	6	↑
Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)		201 (158)	197 (153)	191 (184)	144 (139)	170 (165)	↓

Stadiul revizuirii principalelor documente strategice în domeniul securității și apărării: Planul de Dezvoltare a Apărării Naționale 2013-2022 (2013); Strategia Națională de Apărare (2011); Conceptul de Securitate Națională (2010).

Germania

Indicatori	Ani	2007	2008	2009	2010	2011	Trend
Buget militar (mld. dolari)		42,55	48,08	47,47	46,26	48,14	↑
Buget militar (% din PIB)		1,3	1,3	1,4	1,4	1,4	↑
Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)		14,6	17,1	17,6	17,6	16,4	↑
Personal militar (mii persoane)		245	249	247	246	205	↓
Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)		7.831 (5.597)	6.760 (5.722)	7.984 (7.055)	6.740 (5.849)	7.456 (6.707)	↓

Stadiul revizuirii principalelor documente strategice în domeniul securității și apărării: Conceptul Bundeswehr-ului (2013); Orientări ale Politicii de Apărare (2011); Carta Albă a Politicii de Securitate Germane și a Viitorului Bundeswehr-ului (2006).

Italia

Indicatori	Ani	2007	2008	2009	2010	2011	Trend
Buget militar (mld. dolari)		28,65	33,15	30,49	28,66	30,22	↑
Buget militar (% din PIB)		1,3	1,4	1,4	1,4	1,4	↑
Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)		14,0	12,7	11,3	10,9	11,7	↓
Personal militar (mii persoane)		195	195	197	193	192	↓
Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)		7.953 (4.823)	7.691 (4.616)	7.848 (4.786)	6.790 (4.661)	6.729 (4.863)	↓

Stadiul revizuirii principalelor documente strategice în domeniul securității și apărării: Directiva Ministerială privind Politica Militară pentru Anul 2013 (2013); Conceptul Strategic al Șefului Statului Major al Apărării (2005); Carta Albă a Apărării (2002).

Letonia

Indicatori	Ani	2007	2008	2009	2010	2011	Trend
Buget militar (mld. dolari)		0,44	0,54	0,32	0,25	0,29	↓
Buget militar (% din PIB)		1,5	1,6	1,2	1,0	1,0	↓
Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)		9,6	14,9	5,4	15,6	10,8	↑
Personal militar (mii persoane)		5	5	5	5	5	↔
Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)		120 (115)	96 (89)	176 (175)	157 (155)	175 (174)	↑

Stadiul revizuirii principalelor documente strategice în domeniul securității și apărării: Conceptul de Apărare a Statului (2012); Planul de Dezvoltare a Forțelor Armate Letone 2012-2024 (2012).

Luxemburg

Indicatori	Ani	2007	2008	2009	2010	2011	Trend
Buget militar (mld. dolari)		0,29	0,21	0,20	0,25	0,28	↓
Buget militar (% din PIB)		0,6	0,4	0,4	0,5	0,5	↓
Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)		6,8	25,1	17,4	34,4	28,4	↑
Personal militar (mii persoane)		1,4	0,8	0,9	0,9	0,9	↓
Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)		35 (32)	36 (32)	35 (31)	34 (32)	38 (33)	↑

Stadiul revizuirii principalelor documente strategice în domeniul securității și apărării: Declarația de Politică Externă (2012).

Marea Britanie

Indicatori	Ani	2007	2008	2009	2010	2011	Trend
Buget militar (mld. dolari)		68,90	68,11	58,24	60,33	63,57	↓
Buget militar (% din PIB)		2,4	2,6	2,7	2,7	2,6	↑
Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)		22,6	22,5	21,9	24,5	-	↑
Personal militar (mii persoane)		192	193	195	198	192	↔
Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)		47.185 (7.548)	42.866 (8.514)	38.916 (9.023)	35.221 (9.519)	34.672 (9.516)	↓

Stadiul revizuirii principalelor documente strategice în domeniul securității și apărării: Securitatea, Succesul și Sustenabilitatea Teritoriilor Externe (2012); O Britanie Puternică într-un Secol al Incertitudinii: Strategia de Securitate Națională (2010); O Britanie Puternică într-un Secol al Incertitudinii: Revizuirea Strategică de Apărare și Securitate (2010).

Norvegia

Indicatori	Ani	2007	2008	2009	2010	2011	Trend
Buget militar (mld. dolari)		5,88	6,37	6,20	6,50	7,23	↑
Buget militar (% din PIB)		1,5	1,4	1,7	1,6	1,5	↔
Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)		21,4	22,6	19,2	18,1	17,0	↓
Personal militar (mii persoane)		19	19	18	19	21	↑
Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)		668 (594)	544 (480)	710 (488)	400 (356)	593 (565)	↓

Stadiul revizuirii principalelor documente strategice în domeniul securității și apărării: Carta Albă: Competență pentru o Nouă Eră (2013); Planul pe Termen Lung privind Apărarea (2012); Forță Capabilă: Conceptul Strategic al Forțelor Armate Norvegiene (2009).

Slovacia

Indicatori	Ani	2007	2008	2009	2010	2011	Trend
Buget militar (mld. dolari)		1,14	1,41	1,35	1,14	1,07	↓
Buget militar (% din PIB)		1,5	1,5	1,5	1,3	1,1	↓
Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)		16,2	14,6	13,2	9,8	7,1	↓
Personal militar (mii persoane)		14	15	15	14	16	↑
Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)		530 (195)	510 (266)	624 (390)	685 (441)	538 (326)	↑

Stadiul revizuirii principalelor documente strategice în domeniul securității și apărării: Carta Albă a Apărării (2013); Strategia de Securitate (2005); Strategia de Apărare (2005); Doctrina Forțelor Armate (2003).

Slovenia

Indicatori	Ani	2007	2008	2009	2010	2011	Trend
Buget militar (mld. dolari)		0,69	0,83	0,80	0,77	0,67	↓
Buget militar (% din PIB)		1,5	1,5	1,6	1,6	1,3	↓
Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)		10,8	7,4	8,5	18,0	5,7	↓
Personal militar (mii persoane)		6	7	7	7	7	↑
Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)		198 (138)	500 (432)	564 (519)	450 (403)	440 (405)	↑

Stadiul revizuirii principalelor documente strategice în domeniul securității și apărării: Rezoluția privind Programul General de Dezvoltare și Dotare pe Termen Lung a Forțelor Armate Slovene până în 2025 (2011); Rezoluția privind Strategia de Securitate Națională (2010); Doctrina Militară (2006); Actul privind Apărarea (2004).

Turcia

Indicatori	Ani	2007	2008	2009	2010	2011	Trend
Buget militar (mld. dolari)		11,81	14,41	12,65	14,13	14,48	↑
Buget militar (% din PIB)		1,8	2,0	2,1	1,9	1,9	↑
Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)		24,5	29,3	25,6	27,9	28,6	↑
Personal militar (mii persoane)		497	493	495	495	495	↓
Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)		39.172 (2.160)	38.122 (1.354)	37.888 (1.231)	39.073 (2.271)	38.854 (2.199)	↓

Stadiul revizuirii principalelor documente strategice în domeniul securității și apărării: Documentul privind Politica de Securitate Națională (2010); Conceptul Strategic Militar Național (2010); Carta Albă a Apărării (2007).

2.2.3. State NATO afectate minor

Canada

Indicatori	Ani	2007	2008	2009	2010	2011	Trend
Buget militar (mld. dolari)		17,93	19,78	19,10	21,29	23,69	↑
Buget militar (% din PIB)		1,3	1,3	1,4	1,4	1,4	↑
Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)		14,8	13,0	12,8	13,8	17,5	↑
Personal militar (mii persoane)		55	59	60	61	60	↑
Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)		3.779 (2.800)	3.303 (2.800)	3.554 (3.131)	3.624 (3.214)	1.284 (821)	↓

Stadiul revizuirii principalelor documente strategice în domeniul securității și apărării: Carta Revizuirii Apărării și Planul Revizuirii Apărării (2013); Prima Strategie de Apărare (2008); Asigurarea unei Societăți Deschise: Politica Națională de Securitate (2004).

Portugalia

Indicatori	Ani	2007	2008	2009	2010	2011	Trend
Buget militar (mld. dolari)		3,31	3,71	3,74	3,68	3,61	↑
Buget militar (% din PIB)		1,4	1,5	1,6	1,6	1,5	↑
Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)		8,4	13,5	8,7	13,2	8,8	↑
Personal militar (mii persoane)		38	38	40	43	39	↑
Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)		696 (467)	692 (331)	680 (448)	549 (327)	585 (389)	↓

Stadiul revizuirii principalelor documente strategice în domeniul securității și apărării: Conceptul Strategic al Apărării Naționale (2013); Legea Apărării Naționale (2009); Conceptul Strategic Militar (2003).

SUA

Indicatori	Ani	2007	2008	2009	2010	2011	Trend
Buget militar (mld. dolari)		586,11	729,54	757,47	785,83	731,88	↑
Buget militar (% din PIB)		4,2	5,1	5,4	5,4	4,8	↑
Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)		24,6	26,1	24,1	24,2	26,5	↑
Personal militar (mii persoane)		1.340	1.401	1.418	1.427	1.427	↑
Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)		383.389 (16.789)	325.403 (22.112)	334.730 (36.287)	295.703 (90.822)	311.450 (90.808)	↓

Stadiul revizuirii principalelor documente strategice în domeniul securității și apărării: Susținerea Leadership-ului American Global: Priorități pentru Apărare în Secolul al XXI-lea (2012); Strategia Militară Națională (2011); Strategia de Securitate Națională (2010); Raportul Revizuirii din 4 în 4 Ani a Apărării și Raportul Revizuirii din 4 în 4 Ani a Securității Spațiului de Interes (2010).

CAPITOLUL 3

Noile strategii și concepte la nivelul NATO

NATO este o organizație dinamică, aflată în proces permanent de reformare, modernizare și transformare, în cadrul căruia se confruntă cu noi provocări și dileme de securitate. Pentru a răspunde acestor provocări și dileme și, deci, pentru a transforma și reforma organizația, este nevoie de o puternică justificare și susținere juridică, materială și morală a fiecărui deziderat și sarcină strategică destinate modernizării. Astfel, principala provocare cu care se confruntă oficialii NATO este să adapteze Alianța atât la noile caracteristici ale mediului internațional de securitate specifice secolului al XXI-lea, cât și la nevoile și interesele populației țărilor membre, în condiții de eficiență maximă și costuri minime.

3.1. Conceptul Strategic din 2010

Tratatul Atlanticului de Nord³³ este un document ale cărui prevederi sunt în continuare de actualitate, iar sarcinile fundamentale de securitate ale Alianței au rămas în linii generale aceleași:

- asigurarea unui mediu de securitate euroatlantic stabil, bazat pe instituții democratice;
- soluționarea pașnică a diferendelor;
- forum de consultări între Aliați pe orice problemă care ar afecta interesele lor vitale;
- descurajarea și apărarea împotriva oricărei amenințări de agresiune la adresa oricărui stat membru.

De la adoptarea Conceptului Strategic din 1999, NATO a trebuit să facă față unor noi provocări și unor modificări substanțiale care au avut loc în mediul internațional de securitate:

³³ NATO, *The North Atlantic Treaty*, Washington D.C., 4 April 1949, http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm.

- atacurile teroriste din 11 septembrie 2001 și invocarea pentru prima dată a articolului 5 din Tratat, urmată ulterior de operațiunile NATO în Afganistan;
- războiul din Irak din anul 2003, cu ocazia căruia doar o parte a statelor aliate au sprijinit coaliția condusă de SUA;
- atacurile teroriste din Madrid și Londra din perioada 2004-2005;
- extinderile Alianței cu nouă noi state membre din anii 2004 și 2009;
- atacul cibernetic asupra serverelor estoniene din anul 2007, care a paralizat pe scară largă infrastructura publică de comunicații a țării;
- creșterea masivă a pirateriei în Golful Aden, una dintre cele mai aglomerate rute comerciale maritime din lume;
- războiul ruso-georgian din vara lui 2008, care a dus la secesiunea Abhaziei și Osetiei de Sud și la tensionarea relațiilor dintre unele state central europene membre NATO și Rusia;
- renașterea obiectivului politic „o lume fără arme nucleare”, postulat de către președintele american Barack Obama la Praga în 2009;
- reformarea Uniunii Europene prin adoptarea Tratatului de la Lisabona în decembrie 2009, care prevede o clauză de solidaritate și asistență reciprocă în cadrul organizației;
- amploarea infectării populației cu virusul A/H1N1;
- creșterea frecvenței crizelor energetice, care au afectat consumatorii europeni;
- „primăvara arabă” de la începutul anului 2011 și intervenția ulterioară în Libia;
- și, nu în ultimul rând, criza economico-financiară globală din perioada 2008-2009.

Prin urmare, Alianța s-a întâlnit în ultimii ani atât cu oportunități, cât și cu provocări legate de problemele regionale și globale. O privire sumară asupra evenimentelor-cheie din ultimii 10 ani relevă schimbări rapide, de o complexitate fără

precedent, ce au condus treptat la nevoia de transformare structurală și operațională a NATO. Astfel, Aliații au adoptat la Lisabona un Nou Concept Strategic care să ghideze organizarea și activitatea organizației pentru următorul deceniu. Lansarea Conceptului nu reprezintă doar un răspuns la nevoia de adaptare la caracteristicile în schimbare ale mediului internațional de securitate, ci, mai ales, o reafirmare a unității membrilor Alianței.

Documentul din 2010³⁴ relevă principalele provocări și oportunități ce vor sta în față NATO în următorii ani în îndeplinirea celor trei misiuni fundamentale ale sale: *apărarea colectivă, gestionarea crizelor și securitatea prin cooperare.*

Apărarea colectivă este considerată cea mai importantă responsabilitate a Alianței, care presupune protecția și apărarea teritoriului statelor membre și a populațiilor acestora împotriva tuturor pericolelor și amenințărilor, inclusiv celor de tip nou. Sunt vizate orice provocări emergente de securitate și noile amenințări care ar afecta securitatea fundamentală a Alianțelor individuali sau a Alianței ca întreg.

În Conceptul Strategic sunt prezentate drept cauze posibile ale afectării stabilității internaționale și securității euroatlantice următoarele:

- atac convențional împotriva teritoriului euroatlantic, amenințare ce chiar dacă este puțin probabilă, nu poate fi ignorată;
- proliferarea rachetelor balistice ce pot atinge teritoriul euroatlantic;
- proliferarea armelor nucleare și a altor arme de distrugere în masă;
- creșterea în amploare a terorismului și extremismului, dar

³⁴ NATO, *Active Engagement, Modern Defence: Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization*, Adopted by the Heads of State and Government at the NATO Summit in Lisbon, 19-20 November 2010, <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf>.

și a activităților ilegale transnaționale, precum traficul de arme, droguri și persoane;

- achiziționarea facilă de capacități militare moderne, în special chimice, biologice, radiologice sau nucleare (CBRN);
- creșterea numărului de atacuri cibernetice care provoacă daune considerabile administrațiilor guvernamentale, economiilor și infrastructurilor critice;
- creșterea dependenței prosperității, stabilității, securității naționale și euroatlantice de infrastructuri critice, precum rutele vitale de comunicații, transport și de tranzit, rețelele de transport și alimentare și, în acest context, accentuarea dependenței unor state NATO de furnizorii străini și rețelele acestora de alimentare și distribuție de energie;
- impactul asupra planificării și operațiilor militare atât din partea tehnologiilor moderne în domeniul armelor cu laser, războiului electronic și mijloacelor sofisticate de interdicere a accesului în spațiu, cât și al constrângerilor majore de mediu și de resurse din regiunile de interes pentru Alianță.

Apărarea – pe care noi o înțelegem ca acțiune cu sau fără efect distructiv și rezultatele acesteia împotriva unei manifestări ostile – presupune, pentru NATO, întrebuițarea mijloacelor politice și militare împotriva oricărei amenințări la adresa teritoriului euroatlantic și populației statelor membre, indiferent de locul de unde se realizează. Pentru a face față cu succes provocărilor de mai sus, NATO va acționa în plan militar pentru:

- menținerea unei balanțe adecvate între forțele sale nucleare și cele convenționale;
- dezvoltarea unor forțe convenționale robuste, mobile și dislocabile, capabile de a desfășura, simultan, operații întrunite majore și mai multe operații de mică amploare, unele de tip expediționar, inclusiv realizate de către Forța de Răspuns NATO;
- dezvoltarea capacității NATO de apărare împotriva amenințării cu arme CBRN și a capacităților de apărare a populațiilor și teritoriilor împotriva atacurilor cu rachete balistice,

ca element central al apărării colective;

- creșterea abilității de prevenire, descurajare și apărare împotriva atacurilor cibernetice și de recuperare după acestea, într-o manieră coordonată și integrată;

- creșterea capacității de detectare și apărare împotriva terorismului internațional;

- întărirea securității energetice, inclusiv prin protejarea infrastructurii critice energetice și a zonelor și căilor de tranzit;

- întărirea rolului Alianței ca lider în evaluarea impactului de securitate a tehnologiilor emergente și luarea în calcul a potențialelor amenințări în procesul de planificare militară;

- asigurarea unor resurse suficiente prin respectarea nivelului convenit al cheltuielilor de apărare.

O provocare importantă este reprezentată de apărarea împotriva amenințării unui atac cu rachetă balistică. NATO își definește capacitatea de apărare împotriva unui atac cu rachete drept unul dintre elementele centrale ale apărării comune. Programul realizării scutului antirachetă în context NATO va oferi o acoperire mai eficientă, mai rapidă și mai solidă decât în cazul propunerilor anterioare. Apărarea antirachetă este eficientă atunci când este o acțiune comună și va presupune eforturi apreciabile din partea tuturor membrilor Alianței, ca beneficiari ai efectelor sale. În același timp, NATO va coopera activ cu Rusia și alți parteneri euroatlantici.

În domeniul *gestionării crizelor*, se menționează că situațiile de criză și conflictele din afara frontierelor NATO pot constitui o amenințare directă la securitatea teritoriului și populației țărilor Alianței. În abordarea crizelor și conflictelor trebuie avute în vedere prevederile Articolului 2 al Tratatului de la Washington, în sensul că statele membre sunt obligate să caute să elimine conflictele din politicile lor economice internaționale și să încurajeze colaborarea economică bilaterală sau multilaterală³⁵. Totodată, potrivit Articolului 4, părțile vor avea

³⁵ NATO, *op. cit.*, 4 April 1949.

consultări comune ori de câte ori vreuna dintre ele va considera că este în pericol integritatea teritorială, independența politică sau securitatea³⁶.

NATO deține un avantaj unic și puternic de mijloace politice și capacități militare pentru a acționa, unde este posibil și când este necesar, asupra întregului spectru de crize: pre-conflict, pe timpul conflictului și post-conflict. Misiunea organizației este de a se angaja activ, apelând la instrumente politice și militare adecvate, pentru a contribui la gestionarea crizelor în devenire, susceptibile a aduce atingere securității Alianței, înainte ca acestea să degenereze în conflicte. În situația conflictelor în derulare, NATO va acționa pentru stoparea și rezolvarea lor, dacă acestea compromit securitatea Alianței, iar în perioada post-conflict va ajuta la consolidarea stabilității și eforturile de reconstrucție, ca sursă de realizare a securității euroatlantice. De asemenea, NATO va fi pregătită și pentru gestionarea ostilităților, inclusiv ale celor cu caracter de insurecție/contrainsurecție, în care se regăsesc și acțiuni specifice terorismului.

Operațiile conduse până în prezent de NATO au demonstrat contribuția indispensabilă pe care organizația o poate avea în cadrul eforturilor internaționale de gestionare a crizelor și prevenire a conflictelor. Pentru a deveni și mai eficientă în acest domeniu, NATO va acționa pentru:

- îmbunătățirea schimbului de informații pentru a găsi modalități mai bune de predicție și prevenire a crizelor;

- dezvoltarea concepției și capacităților militare pentru operații expediționare;

- constituirea unei capacități civile reduse de gestionare a crizelor pentru a comunica mai eficient cu partenerii civili și pentru a planifica, angaja și coordona, în anumite condiții, diferitele activități civile;

- îmbunătățirea planificării integrate civil-militare pentru întregul spectru al crizelor;

³⁶ Idem.

- dezvoltarea capacității de a constitui și instrui forțe locale astfel încât să fie capabile să mențină securitatea fără asistență internațională;

- identificarea și formarea de specialiști civili din statele membre, care să fie disponibili pentru desfășurarea rapidă în misiunile selectate și să fie capabili să concluzeze cu specialiștii militari și civili din statele sau instituțiile partenere;

- intensificarea consultărilor politice între Aliați și Parteneri la intervale regulate sau înainte, pe timpul și după criză.

În ceea ce privește *securitatea prin cooperare*, NATO este conștientă că aceasta este afectată de dezvoltările politice și de securitate de dincolo de granițele sale și că, în mod reciproc, le poate, la rândul ei, influența. În acest scop, Alianța se va angaja activ în îmbunătățirea stabilității și securității internaționale și, implicit, a celei euroatlantice prin parteneriate cu țări relevante și alte organizații internaționale, inclusiv prin promovarea dezarmării și întărirea regimului de control al tuturor categoriilor de armamente. În acest sens, Aliații vor acționa pentru:

- crearea premiselor pentru o lume fără arme nucleare pe baza principiului securității nediminuate pentru toate statele;

- reducerea importanței armelor nucleare în strategia NATO și diminuarea în continuare a numărului de arme nucleare staționate în Europa, inclusiv prin creșterea transparenței Rusiei asupra arsenalului său nuclear;

- întărirea controlului armelor convenționale în Europa pe bază de reciprocitate, transparență și consimțământ al națiunilor-gazdă în vederea menținerii la cel mai scăzut nivel al acestora pentru asigurarea stabilității;

- creșterea contribuției mijloacelor politice și capacităților militare aliate la eforturile internaționale de combatere a proliferării.

Promovarea securității euroatlantice se realizează cel mai bine printr-o rețea extinsă de relații de parteneriat cu țări și organizații din întreaga lume, bazate pe dialog politic și cooperare

practică. O provocare pentru NATO este constituită de o abordare echilibrată și pragmatică a relației cu Rusia. Subiectele de dezbatere se întind pe o plajă largă: de la extinderea spre Est a Alianței la supremația în Oceanul Arctic. În viziunea secretarului general al NATO, Rusia este o parte esențială a arhitecturii de securitate europeană, iar relația NATO cu Federația trebuie să reflecte acest lucru³⁷. Securitatea energetică, amenințările cibernetice și pirateria sunt alte provocări care obligă la aprofundarea cooperării interne și consolidarea parteneriatelor.

Procesul de reformă și de transformare al Alianței, în special a forțelor și capacităților sale, reprezintă atât o provocare, cât și o oportunitate importantă. El vizează creșterea eficienței și raționalizarea costurilor, fără scăderea nivelului de ambiție și fără riscul generării unor vulnerabilități. O analiză a fostului secretar general arată că o mare parte din bugetele pentru achiziții sunt cheltuite pe capacități și echipamente care nu sunt direct destinate operațiilor aliate și nici protecției trupelor din Afganistan, devenind, astfel, necesar ca planificarea apărării și capacitățile să fie mult mai legate de lecțiile învățate din operațiile NATO³⁸. Mai mult, reformarea procesului de planificare și dezvoltare a capacităților Alianței este îngreunată de constrângerile bugetare cauzate de criza economică și financiară (prezentate pe larg în Capitolul 2).

NATO rămâne o Alianță unită, cu o viziune coerentă și voință politică, ce poate să facă față provocărilor specifice secolului al XXI-lea. Prin Conceptul Strategic, NATO va continua să joace un rol unic și esențial în asigurarea apărării și securității, prin mijloace politice și militare, în care primează ac-

³⁷ Rasmussen, Anders Fogh, *NATO as a Guarantor of Territorial Defence and a Provider of Global Security*, Speech at the Conference „NATO Talk around the Brandenburger Tor” in Berlin, 26 November 2009, http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_59491.htm.

³⁸ Scheffer, Jaap de Hoop, *Launching NATO's New Strategic Concept*, Introductory remarks at the opening of the Strategic Concept Seminar, Brussels, 7 July 2009, http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_56153.htm.

ționile non-violente. Totuși, de modul cum NATO va răspunde noilor provocări și va transforma oportunitățile în avantaje va depinde procesul de reînnoire a Alianței, o Alianță mult mai angajată și mai eficientă decât oricând înainte. Dacă va răspunde eficient nevoii de reformare, NATO va putea beneficia de accentuarea statutului său în lume ca furnizor de securitate globală, deși un asemenea statut implică și un rol important ce necesită pentru susținerea sa resurse financiare, umane și materiale semnificative.

3.2. *Noile concepte aliate – abordarea cuprinzătoare și apărare inteligentă*

Actualul context internațional, marcat de globalizare și de efectele recente crize economico-financiare, a dus la consolidarea viziunii decidenților politico-militari legată de utilizarea eficientă a resurselor alocate pentru îndeplinirea misiunilor de gestionare a crizelor și prevenire a conflictelor internaționale. Problemele economice persistente ale statelor și resursele financiare tot mai puține și mai greu de procurat au impus identificarea de noi modalități de a obține rezultate mai bune cu resurse mai puține. „Do more with less” a devenit un obiectiv prioritar atât la nivel național, cât și la nivelul NATO, și se referă la un raport cât mai eficient între resurse și rezultate. În acest sens, au fost lansate concepte oarecum complementare, precum: *abordarea cuprinzătoare* (comprehensive approach) sau *apărarea inteligentă* (smart defence).

După cum susținea secretarul general al NATO, în octombrie 2010, „*abordarea cuprinzătoare* (AC) nu numai că are sens, dar este și o necesitate”³⁹. În esență, NATO este o alianță militară și se manifestă ca atare și de aceea ea poate

³⁹ Rasmussen, Anders Fogh, *The New Strategic Concept: Active Engagement, Modern Defence*, Speech at the German Marshall Fund of the United States (GMF), Brussels, 8 October 2010, http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_66727.htm.

participa la dezvoltarea unei abordări cuprinzătoare într-un context mai larg⁴⁰. Alianța Nord-Atlantică este preocupată de dezvoltarea propriilor instrumente de gestionare a crizelor, în special a capacității sale de a conlucra cu țările partenere, organizațiile internaționale, organizațiile neguvernamentale și autoritățile locale.

Pentru a răspunde provocărilor din Afganistan și din alte teatre de operații, Alianța NATO au subliniat pentru prima oară necesitatea unei AC civil-militare privind securitatea la Summit-ul de la Riga din noiembrie 2006. Astfel, la punctul 10 al Declarației finale se specifică: „Experiența în Afganistan și Kosovo demonstrează că provocările actuale necesită o abordare cuprinzătoare a comunității internaționale care implică un spectru larg de instrumente civile și militare...”⁴¹. Această decizie a fost reafirmată și la Summit-ul NATO de la București din aprilie 2008: „...comunitatea internațională are nevoie să conlucreze mai strâns și să aibă o abordare cuprinzătoare pentru a răspunde cu succes provocărilor de azi și de mâine la adresa securității. O implementare eficientă a abordării cuprinzătoare necesită cooperarea și contribuția tuturor actorilor importanți, inclusiv a organizațiilor neguvernamentale și organismelor locale relevante. În acest sens, este important ca toți actorii internaționali majori să acționeze într-un mod coordonat, aplicând un larg spectru de instrumente civile și militare printr-un efort concertat, care ține cont de mandatele și atribuțiile fiecăruia...”⁴². În plus, a fost aprobat un *Plan de acțiune* care cuprinde un set de propuneri pragmatice de dezvoltare și implementare a con-

⁴⁰ Frunzeti, Teodor, *Abordarea cuprinzătoare în gestionarea crizelor*, în „Impact Strategic”, nr. 3/2012, p. 9.

⁴¹ NATO, *Riga Summit Declaration*, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Riga on 29 November 2006.

⁴² NATO, *Bucharest Summit Declaration*, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Bucharest on 3 April 2008.

tribuției NATO la AC, care se referă în principal la planificarea și conducerea operațiilor, instruirea și educația sau amplificarea cooperării cu actori externi, inclusiv alte organizații internaționale și neguvernamentale. Planul arată că Alianța – cartiere generale, structură de comandă, state membre – dorește să aducă împreună toate resursele militare și civile aflate la dispoziția sa pentru a face față problemelor cu care se confruntă. Prin urmare, aceste propuneri au scopul de a îmbunătăți aplicarea coerentă a instrumentelor NATO de gestionare a crizelor și de a întări cooperarea practică la toate nivelurile.

La Summit-ul de la Lisabona din noiembrie 2010, Alianții NATO au convenit să-și întărească contribuția la efortul comunității internaționale de a aborda cât mai cuprinzător domeniul gestionării crizelor, precum și să îmbunătățească capacitatea Alianței de a furniza efecte de stabilizare și reconstrucție. AC a fost clar statuată în Conceptul strategic, care la punctul 21 specifică: „Lecțiile învățate din operațiile NATO, în special în Afganistan și Balcanii de Vest, arată clar faptul că o abordare cuprinzătoare politică, civilă și militară este necesară pentru gestionarea eficace a crizelor. Alianța se va angaja activ împreună cu alți actori internaționali înainte, pe timpul și după crize pentru a încuraja colaborarea în analiza, planificarea și conducerea activităților pe teren, pentru a maximiza coerența și eficacitatea efortului general internațional”⁴³. Prin urmare, NATO va trebui să conlucreze cu alți actori, atât în interiorul, cât și în afara spațiului euroatlantic, pentru a contribui la implementarea unei AC care să combine în mod eficient instrumente politice, civile și militare de gestionare a crizelor.

Având în vedere că mijloacele militare, deși esențiale, nu mai sunt suficiente pentru a răspunde la provocările complexe la adresa securității euroatlantice și internaționale, Alianții NATO au decis constituirea unei capacități civile adecvate, dar destul de modestă, cu scopul de a interacționa mai eficient cu alți actori și

⁴³ NATO, *op. cit.*, 19-20 November 2010.

de a realiza planificarea în situațiile specifice de gestionare a crizei. De asemenea, Alianța este preocupată de dezvoltarea unor parteneriate mai strânse cu actori civili care au experiență și competențe în domenii precum: reconstrucția și consolidarea instituțiilor, dezvoltarea, guvernarea, justiția și poliția.

Tot la Summit-ul de la Lisabona, Alianții NATO au însărcinat Consiliul Nord-Atlantic să actualizeze Planul de Acțiune convenit în aprilie 2008 la București⁴⁴. Planul de acțiune în domeniul AC a fost actualizat în martie 2012, când oficialii Alianței au convenit asupra unei liste de noi sarcini ce vor fi puse în aplicare de o forță civil-militară special dedicată care implică toate statele majore și organismele NATO⁴⁵.

Implementarea efectivă a contribuției Alianței la AC reprezintă un efort pe termen lung, ce necesită îmbunătățiri în câteva domenii-cheie de activitate⁴⁶, precum:

- *Planificarea și conducerea operațiilor;*
- *Lecțiile învățate, instruirea, educația și exercițiile;*
- *Dezvoltarea cooperării cu actorii externi;*
- *Mesajul public.*

AC a reprezentat un subiect important și pe agenda Summit-ului de la Chicago din 20-21 mai 2012. Declarația finală reafirmă importanța AC, așa cum a fost stabilită la Lisabona, în special în cazul Afganistanului unde tranziția de la ISAF la Forțele Afgane de Securitate Națională trebuie finalizată până la sfârșitul anului 2014⁴⁷. Conform lui Jamie Shea, Directorul Departamentului pentru Planificare Politică din ca-

⁴⁴ NATO, *Lisbon Summit Declaration*, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Lisbon on 20 November 2010.

⁴⁵ NATO, *A „Comprehensive Approach” to crisis management*, March 2012, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_51633.htm.

⁴⁶ *Idem.*

⁴⁷ NATO, *Chicago Summit Declaration*, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Chicago on 20 May 2012.

drul Secretariatului General al NATO, AC a principalelor instituții și actori civili și militari care cooperează constituie acum doctrina oficială a NATO pentru toate acțiunile non-Articol 5. Însă, spre deosebire de conceptele anterioare destinate transformării NATO, AC s-a dovedit a fi mai ușor de formulat în teorie decât de aplicat în practică, iar cazul Afganistanului pare a demonstra această afirmație⁴⁸. Problemele sunt legate de faptul că, deocamdată, există discrepanțe semnificative între cultura militară și cea civilă, ceea ce face ca întreaga coordonare în teatre să fie dificilă. În opinia lui Shea, experiența din Afganistan va face ca, în timp, SUA și ceilalți Aliați să investească mai mult în expertiza civilă referitoare la reconstrucție și în capacitățile civile de răspuns rapid, capabile să opereze în zone periculoase pentru o lungă perioadă de timp.

În acest context, principalele provocări la adresa AC pot fi legate de: rigiditate birocratică; securitate; finanțare; priorități; resurse; leadership; autoritate; proprietate locală⁴⁹. De asemenea, pot fi formulate și alte potențiale obstacole în progresul AC, precum cele legate de aspectele formale ale relației dintre actorii implicați: organizații diferite cu mandate contradictorii, lipsa unui Memorandum de Înțelegere care să stea la baza cooperării sau alte impedimente legale sau formale ce împiedică colaborarea.

Luând în considerare aceste provocări, dar și faptul că AC se referă în special la conștientizare, deschidere spre dialog și transparență, flexibilitate organizațională ca principale modele pentru colaborare, este deosebit de importantă furnizarea unui cadru pentru dezbateri între toți actorii implicați în prevenirea și

⁴⁸ Shea, Jamie, *NATO Strategy - Building the Comprehensive Approach*, în „IDEAS Reports”, London School of Economics and Political Science, March 2009, p. 7, <http://www2.lse.ac.uk/IDEAS/publications/reports/pdf/SU001/sheaf.pdf>.

⁴⁹ Friis, Karsten; Jarmyr, Pia (eds.), *Comprehensive Approach - Challenges and opportunities in complex crisis management*, NUPI Report: Security in Practice no. 11, Oslo: Norwegian Institute of International Affairs, 2008, pp. 8-9.

gestionarea crizelor și prevenirea conflictelor internaționale. Succesul AC este dependent de existența unor scopuri și modalități de implicare comune, înțelegerii mutuale și colaborării, respectiv alocării unui nivel corespunzător de resurse⁵⁰.

În esență, AC reprezintă o nouă viziune politico-militară care a schimbat complet modul de gestionare a crizelor și de soluționare a conflictelor. Conceptul este strâns legat de „abordarea bazată pe efecte a operațiilor” (Effect Based Approach to Operations), în sensul în care confruntarea de tip clasic „forță - forță” este înlocuită cu o confruntare de tip modern „efecte - forță”, caracteristică războaielor viitorului. Așadar, AC a devenit, în ultimii ani, un concept de bază în gestionarea situațiilor de criză și conflict de pe mapamond.

Scăderea cheltuielilor de apărare și a investițiilor în modernizarea capacităților ale multor state membre NATO, mai ales cele europene, pe fondul crizei economico-financiare, a reprezentat o provocare reală și stringentă pentru Alianța Nord-Atlantică. Astfel, s-a accentuat necesitatea reechilibrării cheltuielilor de apărare între statele europene și SUA și a împărțirii echitabile a „poverii” apărării. Aliații trebuie să demonstreze voință politică pentru îndeplinirea obiectivului de a reduce decalajul față de SUA prin înzestrarea cu capacități considerate a fi critice, dislocabile și sustenabile.

Ca răspuns la aceste provocări, la Conferința de Securitate de la München din februarie 2011, secretarul general al NATO a lansat propunerea de *apărare inteligentă* (AI)⁵¹, inițiativă menită să analizeze modul în care Alianța poate ajuta națiunile să asigure un nivel mai ridicat de securitate cu mai puține resurse.

⁵⁰ Ministerul Apărării Naționale, *Doctrina Armatei României*, București, 2012, p. 48.

⁵¹ Anders Fogh Rasmussen, *Building security in an age of austerity*, Keynote Speech at the Munich Security Conference, 4 February 2011, http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_70400.htm.

În toamna aceluiași an, Rasmussen definea conceptul astfel: „Calea de urmat nu constă în a cheltui mai mult, ci în a cheltui mai bine. Trebuie să acordăm prioritate capacităților de care avem nevoie cel mai mult. Să ne specializăm în ceea ce facem cel mai bine. Și să căutăm soluții multinaționale la problemele comune. Aceasta este apărarea inteligentă”⁵². Conform paginii oficiale a NATO, AI este definită prin „punerea în comun și partajarea capacităților, stabilirea de priorități și o mai bună coordonare a eforturilor”⁵³.

AI vizează trei elemente-cheie⁵⁴ ce se presupune că vor spori dependența reciprocă în sens politico-militar:

- *prioritizare* – alinierea priorităților naționale de dezvoltare în domeniul capacităților militare cu cerințele Alianței în ceea ce privește capacitățile;
- *cooperare* – punerea în comun a capacităților militare pentru a reduce costurile și îmbunătăți interoperabilitatea;
- *specializare* – reducerea suprapunerilor în domeniul cercetării și al capacităților între statele aliate.

Conceptul propriu-zis de „apărare inteligentă” a fost adoptat la Summit-ul NATO de la Chicago din 20-21 mai 2012, și implică, pe de o parte, dezvoltarea sau achiziționarea de echipamente militare care nu ar putea fi obținute în mod individual și, pe de altă parte, utilizarea lor în comun. În genere, sunt vizate capacitățile de apărare de importanță critică pentru NATO care implică cheltuieli considerabile – apărare anti-balistică, intelligence, supraveghere și recunoaștere, menținere a stării de pregătire, instrucție și pregătire a forței, angajare efectivă și protecție a forțelor.

⁵² Anders Fogh Rasmussen, *Principles and Power*, Speech at the NATO Review Conference, Berlin, 27 October 2011, http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_79949.htm.

⁵³ NATO, *Smart Defence*, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_84268.htm.

⁵⁴ Giegerich, Bastian, *NATO's Smart Defence: Who's Buying?*, în „Survival: Global Politics and Strategy”, Vol. 54, No. 3, June-July 2012, pp. 69-70.

AI implică ideea că statele NATO nu se vor mai putea baza preponderent pe contribuția SUA în ceea ce privește capacitățile avansate și costisitoare, dovadă fiind chiar intervenția comunității internaționale din Libia⁵⁵. Aliații sunt încurajați să renunțe la echipamentele militare inutile și să se concentreze pe cooperare multinațională pentru a obține capacități de apărare mai moderne cu bani mai puțini.

La nivelul Alianței, conceptul AI a dobândit o dimensiune instituțională din ce în ce mai clar definită. Astfel, la 6 iulie 2012 a fost înființată Organizația NATO pentru Achiziții⁵⁶, ce va deveni operațională în cursul anului 2014. Acest organism specializat va asigura un cadru eficient de integrare și management a programelor multinaționale de achiziții în domeniul echipamentelor militare, inclusiv a proiectelor inițiate sub umbrela inițiativei AI.

În ciuda unor critici la adresa AI⁵⁷, statele NATO par mult mai deschise de a explora un astfel de cadru inovator care promite să le satisfacă interesele de securitate fără a pune presiuni suplimentare asupra bugetelor naționale. AI este un instrument util în eforturile de depășire a acestei perioade de dificultate economico-financiară și provocări complexe de securitate, care stimulează gândirea creativă în domeniul capacităților și oferă un mecanism pentru identificarea oportunităților și explorarea domeniilor de cooperare.

La sfârșitul anului 2012, participarea în cadrul celor 25 de proiecte AI se prezenta astfel: contribuție comună a Aliaților europeni și nord-americani în proporție de 68%; contribuție integrală a Aliaților europeni în proporție de 32%; circa două trei-

⁵⁵ Cristina Bogzeanu, *Relația dintre NATO și UE din perspectiva implicațiilor conceptelor „smart defence” și „pooling and sharing”*, în „Impact Strategic”, nr. 3/2012, p. 37.

⁵⁶ NATO, *The NATO Procurement Organization (NPO)*, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_89040.htm.

⁵⁷ Unii analiști opinează că AI este doar o nouă etichetă pentru vechea abordare a dezvoltării capacităților în cadrul Alianței sau o redenumire NATO a conceptului „pooling and sharing” al UE.

mi din proiectele AI sunt conduse de Alianți europeni⁵⁸.

În prezent, AI urmărește implementarea a 28 de proiecte multinaționale⁵⁹ ce vizează dezvoltarea acelor capacități costisitoare și necesare pentru continuarea derulării misiunilor asumate. Este vorba despre: sisteme de supraveghere terestră, maritimă și aeriană; sisteme aeropurtate de avertizare și control; combaterea dispozitivelor explozive improvizate; sisteme de comandă și control etc. Pentru ca toate aceste proiecte să ducă la rezultatele așteptate, toate părțile interesate, inclusiv industria de apărare, trebuie să adopte principiile apărării inteligente și să promoveze în mod activ cooperarea în domeniul apărării.

Interesant este un sondaj de opinie al revistei Foreign Policy⁶⁰, prin care un număr de 60 de experți (șefi de state, miniștri ai apărării, miniștri de externe, actuali și foști kongresmeni americani, ofițeri de informații etc.) au fost chestionați asupra rolului Alianței în prezent. La întrebarea ce înseamnă Inițiativa apărării inteligente a secretarului general al NATO, care propune soluții multinaționale pentru a sprijini Alianța să investească fondurile de apărare mult mai eficient, răspunsurile nu au fost tocmai încurajatoare:

- maschează incapacitatea NATO de a realiza reformele majore necesare – 18 respondenți;
- va deveni o nouă modalitate a NATO de a face afaceri prin „dezvoltarea de capacități în comun” – 15;
- va produce inovație, dar nu mai devreme de cinci ani de acum încolo – 11;
- constituie un motiv pentru Alianți de a opera noi reduceri ale cheltuielilor de apărare – 8;
- altele – 8.

⁵⁸ NATO Public Diplomacy Division, *op. cit.*, 2013, p. 14.

⁵⁹ Pentru detalii vezi NATO, *Multinational Projects*, Media Backgrounder, October 2013.

⁶⁰ Good, Allison, *The FP Survey: The Future of NATO*, 14 May 2012, http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/05/14/expert_survey_the_future_of_nato.

Cu toate acestea, apărarea inteligentă este o soluție pentru a putea menține capacitatea NATO de a-și îndeplini misiunile asumate prin Tratatul de la Washington și prin Conceptul Strategic, este răspunsul Alianței la creșterea complexității mediului internațional de securitate. AI este strâns legată de obiectivul strategic al Alianței Nord-Atlantice, denumit generic „Forța NATO 2020”, mai precis de procesul de generare al capacităților necesare Alianței în următorul deceniu. Scopul final este de dezvoltarea o structură de forțe dislocabile, interoperabile și sustenabile, în orice mediu, care să fie dotate, instruite și comandate astfel încât să fie în măsură să îndeplinească, obiectivele stabilite de NATO.

CONCLUZII

- Criza ce a perturbat întreg sistemul financiar și economic mondial constituie în continuare o sursă importantă de vulnerabilități și, implicit, de insecuritate la nivel național, regional și global. Amploarea și profunzimea crizei și mai apoi agravarea problemelor legate de nivelul datoriilor publice din zona euro au pus în evidență principalele slăbiciuni ale cadrului național de politică economică și a celui comunitar de guvernare economică, statele europene nedisponând de suficiente instrumente pentru a menține stabilitatea economico-socială pe plan intern și a îndeplini angajamentele asumate în cadrul NATO.

- Situația economică dificilă pe plan internațional și mai ales la nivelul UE a avut efecte negative asupra resurselor financiare, umane și materiale ale armatelor aliate. Odată cu agravarea crizei economico-financiare globale, majoritatea statelor membre NATO au redus cu miliarde de dolari bugetele de apărare și, implicit, investițiile în capacități critice specifice, ceea ce are potențialul de a afecta capacitatea Alianței Nord-Atlantice de a-și îndeplini misiunile.

- În acest context, principala provocare la nivelul NATO este de a adapta Alianța la noile caracteristici ale mediului internațional de securitate specifice secolului al XXI-lea, în condiții de eficiență maximă și costuri minime. Procesul de reformă și de transformare al Alianței, în special a forțelor și capacităților sale, vizează creșterea eficienței și raționalizarea cheltuielilor, fără scăderea nivelului de ambiție și fără riscul generării unor vulnerabilități.

- În 2010, Aliații au adoptat la Lisabona un Nou Concept Strategic care ghidează organizarea și activitatea NATO pentru următorul deceniu. Alianța Nord-Atlantică va continua să joace

un rol unic și esențial în asigurarea apărării și securității, prin mijloace politice și militare, în care primează acțiunile non-violente.

- Problemele economice persistente ale statelor și resursele financiare tot mai puține și mai greu de procurat au impus, la nivelul NATO, identificarea de noi modalități de a obține rezultate mai bune cu resurse mai puține. În acest sens, au fost lansate concepte oarecum complementare: „abordarea cuprinzătoare” sau „apărarea inteligentă”. Pe de o parte, abordarea cuprinzătoare reprezintă o nouă viziune politico-militară care a schimbat complet modul de gestionare a crizelor și de soluționare a conflictelor. Pe de altă parte, apărarea inteligentă înseamnă cooperare multinațională pentru a obține capacități de apărare mai moderne cu bani mai puțini.

- Numai o economie puternică, stabilă, echilibrată și bine structurată va putea asigura toate condițiile pentru dezvoltarea potențialului militar al statelor membre ale NATO și al Alianței în ansamblu, prin susținerea unei industrii de armamente corespunzătoare, a cercetării științifice, a infrastructurilor de apărare și a finanțărilor necesare. Pentru aceasta, ar trebui, inițial, stabilizată și revigorată situația economică a statelor aliate, mai ales cele europene, și abia apoi luate măsuri de creștere a investițiilor în apărare și securitate. Cu toate acestea, majoritatea statelor membre ale NATO vor opta, probabil, pentru atingerea celor două obiective concomitent, fără a afecta în mod semnificativ nici stabilitatea și angajamentele interne, nici pe cele asumate în cadrul Alianței Nord-Atlantice.

BIBLIOGRAFIE

1. Bayley, Hugh, *The Global Financial Crisis and its Impact on Defence Budgets*, NATO PA - 178 ESC 09 E rev 1, November 2009
2. Bogzeanu, Cristina, *Relația dintre NATO și UE din perspectiva implicațiilor conceptelor „smart defence” și „pooling and sharing”*, în „Impact Strategic”, nr. 3/2012
3. Bradford, Harry, *European Debt Balloons Over The Last Decade (Graphic)*, in „The Huffington Post”, 28 November 2011
4. Critchlaw, Andrew; Curran, Enda, *NATO Says EU Crisis poses Little Security Risk*, în „The Wall Streer Journal”, 14 June 2012
5. Dyrby Paulsen, John, *Budget Constraints: A Challenge to Alliance Cohesion?*, Draft Report, NATO Parliamentary Assembly, Sub-Committee on Transatlantic Relations, May 2012
6. Flanagan, Stephen J., *A Diminishig Transatlantic Partnership?*, Center for Strategic and International Studies Report, May 2011
7. Frunzeti, Teodor, *Abordarea cuprinzătoare în gestionarea crizelor*, în „Impact Strategic”, nr. 3/2012
8. Frunzeti, Teodor; Zodian, Vladimir (coord.), *Lumea 2011. Enciclopedie politică și militară (Studii strategice și de securitate)*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2011
9. Giegerich, Bastian, *NATO's Smart Defence: Who's Buying?*, în „Survival: Global Politics and Strategy”, Vol. 54, No. 3, June-July 2012
10. Good, Allison, *The FP Survey: The Future of NATO*, 14 May 2012
11. Hoekstra, Quint, *Implications of Broken Promises on NATO's 2% Rule*, in „Atlantic Voices”, Volume 3, Issues 2, February 2013
12. Friis, Karsten; Jarmyr, Pia (eds.), *Comprehensive Approach - Challenges and opportunities in complex crisis management*, NUPI Report: Security in Practice no. 11, Oslo: Norwegian Institute of International Affairs, 2008
13. Lane, Philip R., *The European Sovereign Debt Crisis*, Journal of Economic Perspectives, Vol. 26, No. 3, Summer 2012
14. Mosora, Cosmin, *Democrația în deficit (bugetar)*, Centrul pentru Economie și Libertate, 2010
15. Pontiroli Gobbi, Francesco, *NATO in the aftermath of the financial crisis*, Library Briefing, 3 April 2013
16. Rasmussen, Anders Fogh, *NATO as a Guarantor of Territorial Defence and a Provider of Global Security*, Speech at the Conference „NATO Talk around the Brandenburger Tor” in Berlin, 26 November 2009
17. Rasmussen, Anders Fogh, *The New Strategic Concept: Active Engagement, Modern Defence*, Speech at the German Marshall Fund of the United States (GMF), Brussels, 8 October 2010
18. Rasmussen, Anders Fogh, *Building security in an age of austerity*, Keynote Speech at the Munich Security Conference, 4 February 2011
19. Rasmussen, Anders Fogh, *Principles and Power*, Speech at the NATO Review Conference, Berlin, 27 October 2011
20. Scheffer, Jaap de Hoop, *Launching NATO's New Strategic Concept*, Introductory remarks at the opening of the Strategic Concept Seminar, Brussels, 7 July 2009
21. Shea, Jamie, *NATO Strategy - Building the Comprehensive Approach*, în „IDEAS Reports”, London School of Economics and Political Science, March 2009
22. European Commission, Directorate-General for Economic and Financial Affairs, *Economic Forecast Spring 2009*, European Economy 3, 2009
23. Eurostat, *Euro area government debt up to 90.0% of GDP*, Eurostat newsrelease, no. 150, 24 October 2012
24. International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance*, 2008-2012 editions, Abington: Routledge, UK.
25. International Monetary Fund, *Global Financial Stability Report*, April 2009
26. International Monetary Fund, *World Economic Outlook Database*, April 2013
27. Ministerul Apărării Naționale, *Doctrina Armatei României*, București, 2012
28. NATO, *Riga Summit Declaration*, 29 November 2006.
29. NATO, *Bucharest Summit Declaration*, 3 April 2008
30. NATO, *Active Engagement, Modern Defence: Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization*, Adopted by the Heads of State and Government at the NATO Summit in Lisbon, 19-20 November 2010
31. NATO, *Lisbon Summit Declaration*, 20 November 2010
32. NATO, *A „Comprehensive Approach” to crisis management*, March 2012
33. NATO, *Chicago Summit Declaration*, 20 May 2012
34. NATO, *Multinational Projects*, Media Backgrounder, October 2013
35. NATO Public Diplomacy Division, *Financial and Economic Data Relating to NATO Defence*, Press Release, 13 April 2012
36. NATO Public Diplomacy Division, *The Secretary General's Annual Report 2012*, Brussels, 2013
37. United Nations, *World Economic Situation and Prospects 2009, 2010, 2012*, New York, January 2009 (2010, 2012)

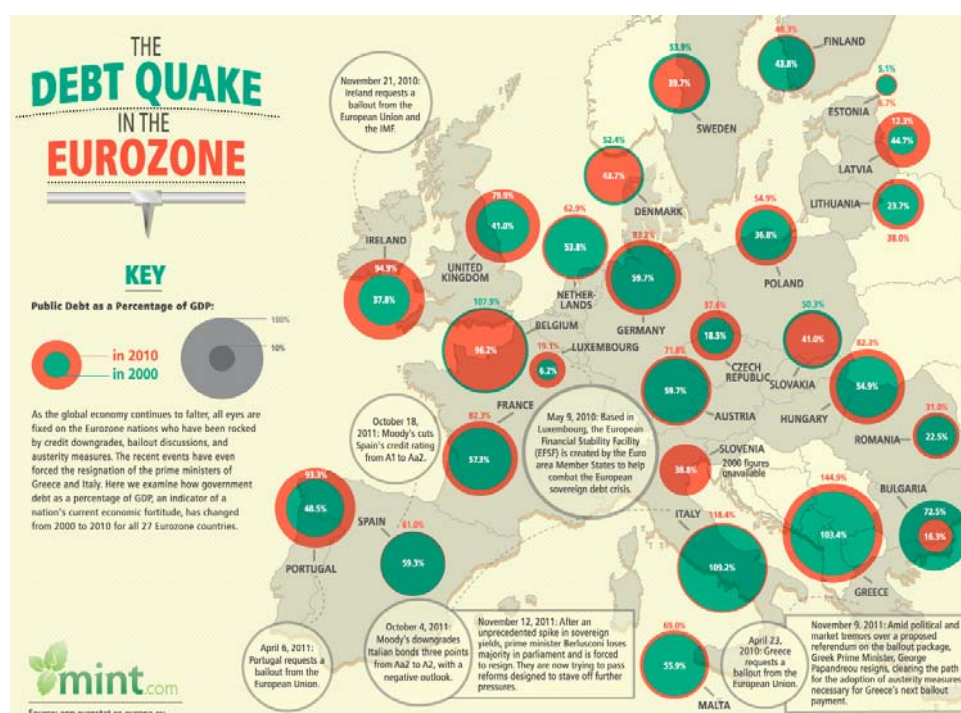
Evoluția PIB-ului și a ratei de creștere în statele NATO în perioada 2008-2012

Indicatori	2008		2009		2010		2011		2012	
	PIB (mld. dolari)	Rată (%)	PIB (mld. dolari)	Rată (%)	PIB (mld. dolari)	Rată (%)	PIB (mld. dolari)	Rată (%)	PIB (mld. dolari)	Rată (%)
Albania	13,003	7,54	12,168	3,32	11,893	3,50	12,968	3,00	12,688	1,30
Belgia	509,765	0,99	474,633	-2,78	472,540	2,42	514,595	1,78	484,692	-0,20
Bulgaria	52,143	6,19	48,654	-5,48	47,837	0,39	53,575	1,84	51,020	0,78
Canada	1.542,468	1,10	1.368,900	-2,80	1.616,018	3,17	1.781,079	2,57	1.819,081	1,84
Republica Cehă	225,427	3,10	197,187	-4,51	198,947	2,49	217,077	1,89	196,072	-1,25
Croatia	69,588	2,08	62,228	-6,95	58,842	-2,27	61,721	-0,05	57,102	-1,98
Danemarca	343,881	-0,78	310,545	-5,67	313,139	1,58	333,696	1,10	313,637	-0,57
Estonia	23,870	-4,15	19,177	-14,07	19,016	3,33	22,195	8,28	21,863	3,22
Franta	2.845,119	-0,08	2.626,537	-3,17	2.570,592	1,66	2.778,085	1,69	2.608,699	0,03
Germania	3.640,727	0,80	3.307,197	-5,07	3.312,193	4,02	3.607,364	3,10	3.400,579	0,87
Grecia	343,200	-0,22	321,849	-3,14	294,771	-4,94	290,153	-7,11	249,201	-6,38
Italia	2.318,162	-1,16	2.116,627	-5,49	2.059,187	1,72	2.196,334	0,37	2.014,079	-2,37
Letonia	33,453	-3,28	25,854	-17,73	24,099	-0,94	28,480	5,48	28,380	5,58
Lituania	47,483	2,91	37,124	-14,85	36,632	1,52	42,865	5,87	42,164	3,62
Luxemburg	55,000	-0,74	50,189	-4,07	52,950	2,89	59,308	1,66	56,738	0,11
Marea Britanie	2.670,397	-0,97	2.193,184	-3,97	2.267,482	1,80	2.431,530	0,92	2.440,505	0,17
Norvegia	453,885	0,03	378,849	-1,36	420,946	0,23	490,661	1,35	501,101	2,99
Olanda	874,906	1,80	798,400	-3,67	781,196	1,63	837,590	0,99	773,116	-0,88
Polonia	529,432	5,13	430,886	1,63	469,799	3,88	514,019	4,32	487,674	2,05
Portugalia	253,110	-0,01	234,691	-2,91	229,333	1,94	237,986	-1,55	212,720	-3,17
România	204,340	7,35	164,344	-6,58	164,793	-1,15	182,611	2,16	169,384	0,33
Slovenia	94,711	5,75	87,460	-4,94	87,402	4,38	96,158	3,23	91,916	2,03
Slovenia	54,813	3,38	49,522	-7,84	47,247	1,24	50,330	0,60	45,617	-2,34
Spania	1.600,913	0,89	1.459,735	-3,74	1.391,757	-0,32	1.479,560	0,42	1.352,057	-1,42
SUA	14.291,550	-0,34	13.973,650	-3,07	14.498,925	2,39	15.075,675	1,81	15.684,750	2,21
Turcia	730,318	0,66	614,417	-4,83	731,293	9,16	774,336	8,50	794,468	2,62
Ungaria	154,220	0,74	126,650	-6,70	127,956	1,24	138,968	1,65	126,873	-1,66

Sursa: International Monetary Fund, *World Economic Outlook Database*, April 2013

57

Evoluția datoriei publice în zona euro în ultimul deceniu (2000-2010)

Sursa: Bradford, Harry, *European Debt Balloons Over The Last Decade (Graphic)*, in „The Huffington Post”, 28 November 2011

58

Trendul celor cinci indicatori analizați în anul 2011 față de anul 2007

Indicatori	Buget militar (mld. dolari)	Buget militar (% din PIB)	Cheltuieli echipamente și cercetare-dezvoltare (% din Bm)	Personal militar (mii persoane)	Personal în operații/misiuni externe (din care NATO)
State NATO					
<i>Afectate major</i>	Bulgaria	↓	↓	↓	↑
	Republica Cehă	↓	↓	↑	↓
	Franta	↓	↓	↑	↓
	Grecia	↓	↓	↓	↓
	Lituania	↓	↓	↓	↔
	Olanda	↓	↓	↓	↔
	Polonia	↑	↓	↓	↓
	România	↓	↓	↓	↓
	Spania	↓	↓	↓	↔
	Ungaria	↓	↓	↑	↓
<i>Afectate mediu</i>	Albania	↑	↔	↑	↓
	Belgia	↑	↔	↑	↓
	Croatia	↓	↓	↑	↓
	Danemarca	↑	↑	↓	↓
	Estonia	↑	↔	↑	↑
	Germania	↑	↑	↑	↓
	Italia	↑	↑	↓	↓
	Letonia	↓	↓	↑	↔
	Luxemburg	↓	↓	↑	↓
	Marea Britanie	↓	↑	↑	↔
	Norvegia	↑	↔	↓	↑
	Slovacia	↓	↓	↓	↑
	Slovenia	↓	↓	↓	↑
	Turcia	↑	↑	↑	↓
<i>Afectate minor</i>	Canada	↑	↑	↑	↓
	Portugalia	↑	↑	↑	↓
	SUA	↑	↑	↑	↓

Notă: Tabelul de mai sus reprezintă centralizarea datelor din subcapitolul 2.2.

**EDITURA
UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”**

Redactor: Daniela RĂPAN

Lucrarea conține 60 de pagini

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate
Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București
Tel.: +41.021.319.56.49
Fax: +41.021.319.57.80
E-mail: cssas@unap.ro, Website: <http://cssas.unap.ro>